

UNIVERZITA JANA AMOSE KOMENSKÉHO PRAHA

BAKALÁŘSKÉ KOMBINOVANÉ STUDIUM

2012–2015

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Michal Daniš

**Vliv zahraniční politiky Turecka na bezpečnostní prostředí
v Evropě**

Praha 2015

Vedoucí bakalářské práce: PhDr. Petr PŘEBINDA, Ph.D.

JAN AMOS KOMENSKY UNIVERSITY PRAGUE

BACHELOR COMBINED STUDIES

2012-2015

BACHELOR THESIS

Michal Daniš

**The influence of Turkish foreign policy on the security
environment in Europe**

Prague 2015

The Bachelor Thesis Work Supervisor:

PhDr. Petr PŘEBINDA, Ph.D.

Prohlášení

Prohlašuji, že předložená bakalářská práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracoval samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem při zpracování čerpal, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použitých zdrojů.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v univerzitní knihovně.

V Praze dne . února 2015

Michal DANIŠ

Poděkování

Chtěl bych tímto poděkovat panu PhDr. Petru PŘEBINDOVI Ph.D. za jeho čas strávený vedením mé práce a za připomínky a poznámky, které zvýšily její kvalitu. Dále mému zaměstnavateli, který mi umožnil během pracovního pobytu v Turecku načerpat cenné zkušenosti, jež přispěly také ke zpracování této bakalářské práce.

Anotace

Bakalářská práce se zabývá zahraniční politikou Turecké republiky v historickém i současném pojetí a přináší pohled na perspektivu jejího přijetí do Evropské unie a z toho plynoucí potenciální bezpečnostní rizika pro členské státy EU. Prostřednictvím jednotlivých kapitol přibližuje důležité aspekty mezinárodních vztahů s vybranými zeměmi mající vliv na bezpečnost v Evropě i v regionu Blízkého a Středního východu.

Klíčová slova

Bezpečnost, bezpečnostní hrozby a rizika, bezpečnostní strategie, Blízký a Střední východ, demokracie, Evropa, Evropská unie, islám, mezinárodní vztahy, Turecko, zahraniční politika.

Annotation

This bachelor thesis deals with the foreign policy of the Republic of Turkey in the historic and contemporary concept and gives an insight into the perspective of its accession to the European Union and the consequent potential security risks for EU member states. Through each chapter it brings important aspects of international relations with selected countries having an impact on security in Europe and in the region of the Middle East.

Key words

Democracy, Europe, European Union, foreign policy, international relations, islam, the Middle East, security, security threats and risks, security strategy, Turkey.

OBSAH

ÚVOD	8
1 HISTORICKÉ SOUVISLOSTI.....	9
1.1 Odtrhnutí se od minulosti	9
1.2 Boj o moc a střet identit.....	10
2 PROPOJENÍ ISLÁMSKÉHO NÁBOŽENSTVÍ A POLITIKY	13
2.1 AKP jako nový strážce demokracie	13
2.2 Sporné otázky turecké politiky.....	16
3 VZTAHY TURECKA S NĚKTERÝMI ZEMĚMI BLÍZKÉHO A STŘEDNÍHO VÝCHODU A JIŽNÍHO KAVKAZU	19
3.1 Sýrie	19
3.2 Írán	23
3.3 Izrael.....	28
3.4 Jižní Kavkaz.....	29
3.5 Kypr	33
4 TURECKO MEZI USA A RUSKEM	35
4.1 Vliv Spojených států na tureckou politiku	36
4.2 Vývoj turecko-ruských vztahů.....	37
5 MĚNÍCÍ SE POZICE TURECKA NA EVROPSKÉM KONTINENTĚ V PRŮBĚHU 20. STOLETÍ.....	41
5.1 Westernizace Turecka (1923 – 1959)	41
5.2 Přibližování Turecka k evropskému společenství (ES) (1952 – 1972) ...	42
5.3 Období zpomalení integrace Turecka do ES	44
5.4 Přístupové rozhovory Turecka s EU.....	45
6 BEZPEČNOSTNÍ A POLITICKÉ FAKTORY OVLIVŇUJÍCÍ SOUČASNÝ STAV PŘÍSTUPOVÉHO PROCESU TURECKA K EU.....	47
6.1 Evropská bezpečnostní strategie	47
6.2 Turecká bezpečnostní politika a strategie	49
6.3 Plnění kodaňských kritérií	51
ZÁVĚR	55
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ.....	58

ÚVOD

Hlavním motivem pro výběr tématu této práce byla skutečnost, že jsem dostal možnost osobně poznat politickou situaci a nálady ve společnosti při mém pracovním pobytu v Turecku. Získané zkušenosti a znalosti v oblasti bezpečnosti jsem se pokusil aplikovat i do jednotlivých témat. Cílem bakalářské práce je identifikovat možná bezpečnostní rizika pro Evropskou unii a její členské státy plynoucí ze zahraniční politiky Turecka vůči zemím blízkovýchodního regionu, USA a EU a zhodnotit důvody dlouhodobě neúspěšného přístupového procesu Turecka do EU.

Velké množství bezpečnostních a politických otázek, které dnešní Turecko řeší, je fakticky zakotveno v jeho složité historii a konfliktech protichůdných identit. Bez pochopení turecké historie je proto obtížné zmapovat vývoj a souvislosti jeho bezpečnostních problémů a geopolitické situace. Záměrem první části bakalářské práce je vysvětlit rozhodující principy nacionalismu a sekularismu při formování Turecké republiky, jež byly hlavními příčinami bojů o kulturní hodnoty a hledání vlastní turecké identity.

Principy současné turecké společnosti byly položeny zakladatelem Turecka a jeho prvním prezidentem Mustafou Kemalem Attatürkem v reformách, které nastolil po vzniku samostatného státu v roce 1923. Mezi takové reformy je považován princip sekularismu, který je zakotven v ústavě. Ve druhé kapitole se proto zabývám vlivem islámu v turecké politice a vývojem politického systému ve vztahu k současné vládnoucí politické straně a analyzuji zde sporné otázky turecké politiky.

Ve světě globalizačních tendencí dnes dochází ke kontaktu dvou odlišných civilizací - islámské a západní společnosti. Největší střet těchto civilizací sledujeme právě na evropském kontinentu, kde muslimové tvoří druhou největší náboženskou a kulturní komunitu. Analýza vývoje vztahů Turecka s některými zeměmi Blízkého a Středního východu (BSV) je předmětem třetí kapitoly, kterou považuji za nejdůležitější pro tuto práci. Identifikuji zde potenciální hrozby a rizika, které mohou pro Turecko a Evropskou unii představovat. Klíčovou otázkou mezinárodní politiky Turecka jsou rovněž vztahy s velmocemi Spojenými státy americkými a Ruskem, jejichž vývojem a současnou situací se zabývám v další části.

Poslední dvě kapitoly se zaměřují na historický průřez přibližování Turecka k Evropě a Evropské unii (EU), průběh probíhajících reforem a naplňování požadavků přístupového procesu k EU v závislosti na aspektech ovlivňující plnohodnotné členství Turecka v EU.

1 HISTORICKÉ SOUVISLOSTI

1.1 Odtrhnutí se od minulosti

Současný turecký národ vzešel ze základů multietnické a multináboženské Osmanské říše, která byla organizována v tzv. milletovém systému. Každý millet byl politicko - náboženskou jednotkou spřátelených skupin muslimské komunity, která měla za úkol chránit svá práva. V průběhu 19. a na počátku 20. století se lidé z těchto etnických a náboženských skupin, ovlivnění francouzskou revolucí a s myšlenkami nacionalismu snažili vytvořit nové samostatné státy a vymanit se z nadvlády Osmanů. Osmanská říše byla rozdělena mezi Turky a další muslimské etnika, jako jsou např. Arabové a Kurdové. Výsledkem byl vznik nových států na Balkáně, v severní Africe a na Blízkém východě. Turecký nacionalismus pramenil z kontextu povstaleckých bojů jednotlivých národností v rámci celé říše, jež povzbuzovaly pocit soudržnosti mezi zbývajícími národy. Čím více se těchto národů osamostatňovalo, tím více získával turecký nacionalismus na důležitosti. S pádem osmanské říše ztratilo Turecko svůj kosmopolitní charakter a obrovské území, což zanechalo stopy v turecké politické kultuře. Strach z dalšího zmenšování říše proto vždy znepokojoval tureckou elitu, která podezírala cizince ze záměrů rozdělit zemi úplně.

Skupina mladých důstojníků a civilních úředníků osmanské říše, kteří se aktivně podíleli na její politice, se ve velké míře zasloužili na ukončení nadvlády Osmanů. V roce 1889 založili mladotureckou společnost, která napadla osmanský absolutismus a vybudovala bohatou tradici opozice, jež utvářela politický i společenský život osmanské říše v následujících letech. Mladoturci měli velkou touhu ukončit vládu osmanské dynastie a náboženství a vytvořit zemi na základě národních a světských hodnot, které by legitimizovaly jejich postavení v roli nové vládnoucí elity. Tento záměr odtrhnutí od minulosti se stal jejich hlavní politikou s vidinou jednotného tureckého národa a společnosti a položil základ Atatürkově revoluci.

Roky následující po vzniku samostatného Turecké republiky (1923) byly dobou reforem a utváření Turecké republiky. Byl počat nový společenský život společně se zavedením jazykových reforem. Arabská abeceda byla nahrazena latinkou a arabská a perská slova byla vyřazena z každodenního jazyka. Staré osmanské zákony nahradily nové, upravené po vzoru francouzských, švýcarských a italských. Byla nastolena ideologie národní jednoty nového Turecka, která měla utnout osmanské a islámské základy. Zrušením chalífátu, sultanátu a celé osmanské dynastie nový režim

postupně ukončil vazby na minulost a náboženství i ve vztahu k novým okolním zemím, jelikož osmanský sultán byl do té doby uznáván jako nejvyšší představitel. Stejně důležité však bylo převzetí kontroly nad náboženskými institucemi a jejich finančními zdroji, což bylo v jistém smyslu považováno za znárodňování náboženství za účelem vytvoření národní jednoty mezi různými etnickými skupinami, jejichž vyznáním byl islám. To vedlo k postupnému vytváření politické ideologie zvané "kemalismus". Turecká elita věřila, že nová identita vymaže etnické a kulturní rozdíly a všechny skupiny se budou řídit stejnými sekulárními zákony. Ne všechny etnické skupiny však akceptovaly tureckost a islám zůstal nejvhodnějším nástrojem k vytváření jednoty mezi Turky i mezi příslušníky národnostních menšin. Tomuto homogenizačnímu procesu utváření tureckého národa dopomohla deportace a vyvraždění většiny Arménů v období před pádem osmanské říše a populační výměna Turků za Řeky na Balkáně. Přesto nemohly být vymazány všechny kulturní a sociální rozdíly a nová turecká identita nebyla schopna plně nahradit etnicky neutrální osmanskou. V rámci migrace a urbanizace obyvatelstva se navíc nadále setkávaly různé třídy turecké společnosti, což mělo za následek střety různých identit.

1.2 Boj o moc a střet identit

Zatímco se mentalita vládnoucí třídy, ideologie kemalismu a projekt prozápadně orientované země od doby vzniku samostatného Turecka v r. 1923 do nedávna příliš nezměnili, turecký národ urazil obrovský kus cesty na poli politickém i společenském. V důsledku globalizace a se zvyšující se úrovní vzdělávání přišly požadavky na větší demokracii a svobodu. Kandidatura Turecka na členství v Evropské unii (EU) přinesla jeho občanům další šance a naděje k větší demokratizaci. Avšak celý proces integrace není tak jednoduchý jako v případě jiných kandidátských zemí a turecká identita řeší svou schopnost začlenit se do evropské. Běžné turecké obyvatelstvo začalo váhat a v odpovědích na otázky co sami chtějí a jaké požadavky mají státní představitelé, začali být konzervativnější. Turci ale přesto přijali modernitu a chtějí být čím dál méně ovlivňování vládnoucími politiky. Zdůrazňují svobodu projevu, myšlení a náboženství, což není úplně v souladu s oficiální politikou, kterou prosazuje vláda. Tyto rozpory v požadavcích na tureckou identitu ohrožují výsadní postavení státního zřízení a způsobují konstantní napětí v zemi. Tak to popisuje bývalý novinář amerického deníku New York Times Stephan Kinzer, který však rovněž zdůrazňuje, že Turci nejsou stále

dostatečně vyspělým národem k tomu, aby mohli sami a demokraticky činit rozhodnutí o svém osudu.¹

Od turecké revoluce skupiny levicové opozice, Kurdové i islámští radikálové zpochybňovali a napadali principy kemalismu. Přes silnou kontrolu státu nad politikou se v 60. letech minulého století formovala hnutí s myšlenkami populistického nacionalismu a náboženského obrození. Náboženské organizace byly na vzestupu zejména v 70. letech díky jejich snaze pomáhat lidem ze sociálně slabých vrstev zařadit se do moderního světa. Do politiky se dostala dvě nová politická uskupení. Prvním z nich byla Strana národní akce², která si zakládala na silném tureckém sekulárním nacionalismu a idealismu a postupně se přerodila v zastánce islámu v podobě historického dědictví. Druhou stranou se stala Strana národního řádu³, kterou vedl kontroverzní islamistický pozdější předseda vlády Necmettin Erbakan. Obě strany byly po vojenském převratu v roce 1971 spolu s dalšími zakázány právě kvůli jejich ideologii. Ve skutečnosti ovšem bylo Erbakanovi umožněno obnovit politickou činnost, a proto mohl založit novou Stranu národní záchrany se stejnou vizí islámského státu.⁴ Ačkoliv dnešní vládnoucí Strana spravedlnosti a rozvoje⁵ bývalého tureckého premiéra a současného prezidenta Recepa Tayipa Erdoğanova pochází ze stejné politické tradice, je její politický program prozatím stále prozápadní a ekonomické a sociální programy spíše liberální.

Po vojenském převratu v roce 1980 byly všechny politické strany zakázány ze stejných důvodů jako v předchozích případech. Stát začala řídit Národní bezpečnostní rada s velmi tvrdou zstrašovací politikou, která téměř zcela ukončila vlnu teroristických útoků. Prezidentem se stal šéf armády a po nutných reformách vznikly nové politické strany. Vlasteneckou stranu založil Turgut Özal, pozdější premiér a prezident. Po dlouhém období vznikla skupina schopná začlenit různé politické a ideologické trendy do stranického programu, což napomohlo k uklidnění napětí mezi jednotlivými skupinami. Özal zavedl škálu ekonomických a sociálních reforem, které vedly k ekonomickému růstu a opět otevřely hranice vnějšímu světu navzdory vysoké inflaci a nízké produktivitě. Avšak jiné, rovněž důležité reformy v oblastech sociálních a právní a politické liberalizace zůstaly bohužel nevyřešeny. Turgut Özal zemřel náhle v roce 1993.

---

¹ KINZER, Stephen. *Crescent and star: Turkey between two worlds*. New York: 2008, ISBN 0374531404, s. 10 .

² Tur. Milliyetçi Hareket Partisi, MHP.

³ Tur. Milli Nizam Partisi, MNP.

⁴ PIRICKÝ, Gabriel. *Turecko*. Praha, 2006, ISBN 80-727-7323-2, s. 117-118.

⁵ Tur. Adalet ve Kalkınma Partisi, AKP.

Velká část turecké společnosti není dnes ochotna přijmout požadavky, které na ně klade vládnoucí elita. Uvnitř společnosti chybí prostor pro usmíření mezi obyvatelstvem různé etnické, náboženské a ideologické totožnosti. Podle Kinzera je oficiální turecký nacionalismus vnímán jako izolující a statický jev, který uvádí stát do centra společenského života v roli poskytovatele a zároveň ochránce a zdroje politické moci.⁶ Tato ideologie proto vedla ke stavu marginalizace Turků praktikujících islám a etnických menšin, např. Kurdů. Kurdská nespokojenost byla evidentní zejména díky jejich postupné rebelii. Podle Dogu Ergila si většina Kurdů přesto od počátku nepřála odtrhnutí a samostatnost. Chtěli být uznávaným národem a žít jako řádní obyvatelé Turecka.⁷

Projevy islámské identity byly ústavou ve veřejném prostředí zakázány. Přes všechny restriktce se islámské hnutí stalo zdrojem moci pro vylučované skupiny ze společnosti poté, co ve volbách v roce 1995 zvítězila proislámská Strana prosperity (RP)⁸. Ústavní soud však později zakázal jejímu předsedovi a premiérovi Necmettinu Erbakanovi politickou činnost a strana byla zakázána s odůvodněním, že se její politický program neslučuje se sekulárními pravidly země. Poté založil její bývalý člen a tehdejší starosta Istanbulu Recep Tayip Erdoğan Stranu spravedlnosti a rozvoje (AKP) a následné volby se mu podařilo vyhrát. Přes různá kontroverzní rozhodnutí, spoustu politických debat a tlaků, si AKP od svého vzniku dodnes udržuje stále vysokou popularitu. Vzhledem k religióznímu politickému programu má Erdoğanova strana podporu zejména u konzervativního obyvatelstva v menších městech a na venkově.

---

⁶ KINZER, Stephen, c. d.

⁷ ERGIL, Dogu. *The Kurdish Question in Turkey*. In: *Journal of Democracy* [online]. 2000, roč. 11, č. 3, s. 122-135 [cit. 2015-01-10]. DOI: 10.1353/jod.2000.0054. Dostupné z: <http://muse.jhu.edu/journals/jod/summary/v011/11.3ergil.html>.

⁸ Tur. Refah Partisi, RP.

2 PROPOJENÍ ISLÁMSKÉHO NÁBOŽENSTVÍ A POLITIKY

Role islámu v turecké politice je nepopiratelná už od dob Seldžuků a Osmanů. Proto má přímá konfrontace islámu a sekularismu v dnešním Turecku silné historické základy. Také turecký profesor Mehmet Görmez říká, že k pochopení postavení náboženství v politickém světě je potřeba vidět sekularismus jako transformaci tradic se silnými náboženskými základy.⁹

2.1 AKP jako nový strážce demokracie

Turecko je mezi muslimskými zeměmi světa nejdynamičtějším experimentem demokracie, který navzdory napjaté historii a množství odlišností nabízí lekci celému arabskému světu. Jedna z nejmocnějších současných politických stran Strana spravedlnosti a rozvoje prošla několika zásadními přeměnami, než našla vhodný politický tón, který by akceptovali voliči a zároveň i armáda jakožto ochránce místního sekularismu. Vývoj této strany odráží důležitost spojení demokratických tradic a umírněného politického islámu v této geostrategicky důležité zemi. Turecký radikální sekularismus podporovaný armádou se totiž vždy snažil zamezit přímému pronikání islámu do politiky, což nejednou přivedlo turecké politiky k politickému konci a dokonce i do vězení.

AKP je strana s čistými islámskými kořeny. Svým vývojem se pragmaticky přesunula do středopravicového spektra politiky, aby unikla pověsti svých předchůdců. Její úspěch je však také spojován s ideologickými faktory a ve volbách v roce 2011 byl ovlivněn zejména důrazným slibem politické stability a rostoucí prosperity s lepší sociální pomocí zejména v oblasti zdravotnictví a bydlení, na což slyšeli hlavně voliči mimo největší města. Několikeré volební vítězství AKP můžeme nazvat rovněž novým milníkem v turecké historii. Je totiž teprve druhou politickou stranou od dob založení Turecké republiky, která vyhrála tři po sobě následující volby, navíc se zvyšující se popularitou. Důležitosti přidává také fakt, že všechny předchozí islamistické strany byly zakázány buď vojenským převratem, nebo nařízením ústavního soudu. Časopis *The Economist* v roce 2008 poznamenal, že žádná islamistická strana není tak

---

⁹ GÖRMEZ, Mehmet. *Religion and Secularism in the Modern World: A Turkish Perspective*. Ankara: MFA: Center for Strategic Research, 2012, [online], [cit. 2015-01-09]. Dostupné z: http://sam.gov.tr/wp-content/uploads/2012/03/SAM_paper2_ing.pdf.

umírněná a prozápadní jako AKP, která se dostala k vládě v r. 2002 se slibem dovést Turecko do EU.¹⁰ Přesto její zakladatel Erdoğan odmítá definování AKP jakkoliv spojovat s náboženstvím a naopak trvá na hodnocení svého programu jako konzervativní demokracie.¹¹

Základem úspěchu AKP byla od počátku politická agenda, na jejímž vrcholu bylo provedení demokratických reforem v souladu s požadavky na členství v EU. Tento krok straně zajistil podporu turecké obchodní komunity, liberálních intelektuálů a pragmatické střední třídy. Zároveň to zajistilo politickou legitimitu v očích armády, protože evropská identita byla nejvyšším cílem v Atatürkově vizi westernizace celého Turecka. Vývoj tureckého kapitalismu na konci minulého století zapříčinil vznik velkého množství malých a středně velkých podniků. Jejich představitelé postupně více důvěřovali politikům a začali se v politice, zejména v AKP, rovněž angažovat. Více než o islámské právo nebo vytváření teokracie se zajímali o zvyšování ekonomických zisků, získávání přístupu na mezinárodní trh a zajištění politické stability. Politické ambice AKP následně umírnily radikální elementy v rámci tureckého politického islámu.

V letech 2002 – 2006 vláda pod vedením AKP provedla několik reforem. Reformu soudního systému, reformu vojensko-civilních vztahů a reformu v oblasti lidských práv. Prostřednictvím státních institucí vytvořila vláda podmínky pro lepší přístup ke zdravotní péči, distribuci potravin ke slabším sociálním vrstvám, zvýšila stipendia pro studenty vysokoškolského studia, zlepšila infrastrukturu v chudších městských částech a na venkově a zařadila mezi své priority řešení problémů s právy kurdské menšiny a nemuslimů. Vládě se rovněž podařilo nastartovat ekonomiku, která v letech 2002 - 2011 rostla průměrně o 6%. Nízká inflace a výše úrokových sazeb vedla ke zvýšení domácí spotřeby a díky privatizačnímu programu začala turecká ekonomika přitahovat zahraniční investory.¹²

Přestože AKP začala přijímat liberální opatření, zastánci kemalismu podezírali vládu, že pod záminkou přístupu Turecka do EU se AKP snaží zrušit politickou úlohu armády a celkově Atatürkův odkaz. Zarazili se nad opatřením zvyšujícím počet civilistů v Národní bezpečnostní radě, novou možností zvolit jejího předsedu z řad civilistů,

---

¹⁰ Turkey's secular constitution: See you in court. *The Economist*. 19. 3. 2008. Dostupné z: <http://www.economist.com/node/10881280>.

¹¹ JUSTICE AND DEVELOPMENT PARTY. *Political Vision of AKParti*, 30. 9. 2012, [online], [cit. 2015-01-09]. Dostupné z: <http://www.akparti.org.tr/english/akparti/2023-political-vision#bolum>.

¹² REPUBLIC OF TURKEY, Ministry of Foreign Affairs, *Economic Outlook of Turkey*. [online]. [cit. 2015-01-09]. Dostupné z: <http://www.mfa.gov.tr/prospects-and-recent-developments-in-the-turkish-economy.en.mfa>.

odstranění vojenských představitelů z předsednictví Rady pro vyšší vzdělávání a Nejvyšší rady pro rozhlas a televizi nebo vydání kulturních a vysílacích práv kurdské menšiny.¹³

Polarizace názorů se prohloubila po vládní snaze o zrušení zákazu nošení tradičního islámského oděvu nebo šátku na univerzitách a zrušení zvláštních přijímacích řízení absolventů středních škol¹⁴ na univerzity. Zároveň bylo opozicí poukazováno na snahu obsadit vysoké úřednické posty náboženskými konzervativci a na pokusy znevýhodnit prodej alkoholických nápojů. Napětí mezi vládou a vojenskými činiteli dosáhlo vrcholu v období, kdy premiér Erdoğan oznámil, že pro prezidentské volby v roce 2007 bude nominován tehdejší ministr zahraničí Abdullah Gül. Funkce prezidenta je v Turecku prestižní avšak ceremoniální, nicméně v očích opozice a armády symbolizuje také poslední dozor pojistku sekularismu. V důsledku rostoucí sebejistoty AKP Erdoğan neustoupil. Naopak v roce 2007 vyhlásil předčasné volby do parlamentu, ve kterých zvítězil s historickým úspěchem 47% hlasů proti předchozím 34% v roce 2002, kdy se dostal k moci.¹⁵ Parlament poté zvolil bez větších problémů proislámského kandidáta Abdullaha Güla prezidentem.

Jako jeden z nejzásadnějších bodů při upevňování současné pozice AKP lze pokládat vítězství v soudním sporu u ústavního soudu v roce 2008, ve kterém nejvyšší prokurátor obžaloval vládnoucí stranu kvůli jejímu proislámskému programu z rozvracení sekulárního charakteru státu chráněného ústavou. Soud tehdy vyhrála AKP o jeden hlas¹⁶ a upevňovala nadále svou politickou moc. Navzdory politickým turbulencím se turecké ekonomice podařilo překonat světovou finanční krizi s pozoruhodným úspěchem. Po krátké recesi turecké hospodářství rostlo v průměrném dvouciferném kurzu a v roce 2012 procento nezaměstnanosti a rozpočtového deficitu bylo na historickém minimu.¹⁷

V roce 2011 vyhrála AKP potřetí v řadě za sebou parlamentní volby, tentokrát s téměř 50% úspěšností.¹⁸ Tato strana dosáhla další mety a hovořilo se o novém modelu

---

¹³ COOK, Steven A. The Weakening of Turkey's Military. In: *Council on Foreign Relation* [online]. 2010 [cit. 2015-01-09]. Dostupné z: <http://www.cfr.org/turkey/weakening-turkeys-military/p21548#>.

¹⁴ Jde o tzv. školy imam-hatip jejichž zaměřením je studium budoucích náboženských představených.

¹⁵ Election Resources on the Internet: *Elections to the Turkish Grand National Assembly*. [online]. [cit. 2015-01-09]. Dostupné z: <http://www.electionresources.org/tr/>.

¹⁶ TAIT, Robert. Turkey's governing party avoids being shut down for anti-secularism. In: *The Guardian* [online]. 31. 7. 2008 [cit. 2015-01-09]. Dostupné z: <http://www.theguardian.com/world/2008/jul/30/turkey.nato1>.

¹⁷ Economic Outlook of Turkey, c. d.

¹⁸ Election Resources on the Internet: *Elections to the Turkish Grand National Assembly*, c.d.

islámské demokracie. V období blízkovýchodní krize bylo dáváno Turecko za vzor při reformách v Egyptě, Jordánsku, Libyi, Maroku, Sýrii a Tunisku.

Poprvé v historii moderního tureckého státu dokázala AKP upevnit nadvládu rovněž nad armádou. Po neshodách nad každoročním jmenováním vysokých důstojníků a generálů do vyšších hodností rezignoval náčelník generálního štábu. Ve stejný den pak požádali velitelé pozemních sil, vzdušných sil i námořnictva o předčasný odchod do penze. Začátkem roku 2012 se polovina tureckých admirálů a na 150 generálů a vysokých důstojníků generálního štábu ocitlo ve vězení. Čelili obvinění z plánování ozbrojeného svržení vlády. Zemi s téměř stoletou zkušeností vojenského vměšování do politiky a trojnásobným úspěšným vojenským převratem se tak dostalo nového paradigmatického posunu.

2.2 Sporné otázky turecké politiky

Demokracie - AKP uctívá demokracii alespoň navenek. Její ostřílení politici kandidují ve svobodných volbách již po dvě desetiletí. Turecko však přesto zůstává politicky silně rozděleno. Opoziční strany se čím dál tím víc obávají nastolování autoritářského režimu a islamismu. Nazývají vládu AKP civilní diktaturou a odsuzují zneužívání soudního systému ve snaze neutralizovat armádu, opoziční média a politické strany.¹⁹ Obavy opozice pramení ze soudního procesu proti organizaci Ergenekon, údajně napojené na armádní špičky. Případ byl spuštěn v roce 2007, krátce po volebním vítězství AKP. Prokurátor tehdy obvinil stovky vysokých vojenských důstojníků, novinářů a politických aktivistů z plánování převratu. Uniklé dokumenty údajně dokazovaly plánované ozbrojené útoky a atentáty, které měly zapříčinit chaos a ospravedlnit tak vojenský zásah proti vládnoucí garnituře. Kritici AKP tvrdí, že vláda tímto případem chtěla umlčet sekulární oponenty. Celkovým výsledkem byla obnovená schopnost vlády kontrolovat justici, která se nesnaží o zakázání vládnoucí AKP.²⁰

---

¹⁹ TISDALL, Simon. Turkish opposition leader condemns 'dictator' Erdogan. In: *The Guardian* [online]. 15. 2. 2013, [cit. 2015-01-09]. Dostupné z: <http://www.theguardian.com/world/2013/feb/15/turkish-opposition-leader-dictator-erdogan>.

²⁰ TAŞPINAR, Ömer. Turkey: The New Model?. In: *Brookings.edu* [online]. 2012 [cit. 2015-01-10]. Dostupné z: <http://www.brookings.edu/research/papers/2012/04/24-turkey-new-model-taspinar>.

Národnostní menšiny - postavení kurdské menšiny v Turecku je Achillovou patou AKP. Kurdské ambice byly zmařeny převážně právními a politickými překážkami ústavy z roku 1982, která byla vydána pod dohledem armády. Přes rétorické odhodlání AKP vypořádat se s kurdskou otázkou neinvestoval Erdoğan svůj politický kapitál k otevření politického prostoru etnickým skupinám. V současnosti zdůrazňuje své odhodlání tento postoj dodržet jednoznačným odůvodněním hrozby terorismu.

Práva žen - AKP neprovedla žádnou konkrétní změnu v oblasti práv žen. V souladu s požadavky s členstvím v EU pouze formálně upravila některé právní překážky v zákonech v oblasti trhu práce a v občanském zákoníku. AKP je ale také konzervativní a patriarchální politická strana. Chápání rodinných hodnot a rovnosti pohlaví v ní není progresivní. Až do nedávné doby omezovala silná sekularistická ústava ženy muslimského vyznání. Ženám, které nosily hidžáb nebo si zakrývaly vlasy šátkem, nebyl povolen vstup na veřejné akce a do veřejných vysokých škol. V roce 2011 AKP změnila legislativu a zlegalizovala nošení hidžábu a šátku i na veřejných místech a na všech vysokých a později i na středních školách. Avšak omezení pro státní úředníky zůstalo v platnosti.²¹

Vztahy se Západem - představitelé vládnoucí strany prohlašují, že členství v EU je pro ně strategickou prioritou. S rostoucí sebedůvěrou však AKP demonstruje stále více se upevňující diplomatické a ekonomické vztahy právě mimo evropské země. Neochota EU spojená se stálým oddalováním přijetí Turecka mezi své členy vede tureckou vládu k navazování nových a posilování současných politických a ekonomických vztahů se zeměmi Blízkého východu, Afriky, Střední Asie a s Ruskem. Stejně tak Turecko hovoří o téměř bezproblémové spolupráci s USA, kterým dokonce nabídlo instalaci radaru na svém území v rámci amerického raketového obranného štítu. Takřka na oplátku vyzdvihovali představitelé USA o úspěšný turecký politický model v souvislosti s nepokoji Arabského jara.

Izrael - desítky let mělo Turecko velmi blízké a korektní vztahy s Izraelem jako žádná muslimská země. Pod vedením AKP dokonce Erdoğan zprostředkoval rozhovory během izraelsko-syrské krize v letech 2007-2008. AKP deklarovalo politiku „nulových problémů“ se svými sousedními zeměmi, avšak po upevňování vztahů s Íránem a vznikající vládou Hamásu v Gaze se objevily v relaci s Izraelem těžké rozpory. Vše se nejvíce vyostřilo po námořním zásahu Izraele na flotilu s humanitární pomocí Turecka pro obyvatele Gazy v roce 2010.

---

²¹ Turkish gov't allows headscarf for fifth graders, causing uproar. In: *Hurriet Daily News* [online]. 23. 9. 2014 [cit. 2015-01-10]. Dostupné z: <http://www.hurriyetdailynews.com/turkish-govt-allows-headscarf-for-fifth-graders-causing-uproar.aspx?pageID=238&nid=72062&NewsCatID=338>.

Přes vzorový poměrný volební systém nelze na Turecko stále pohlížet jako na liberální demokracii. Avšak od devadesátých let minulého století se stalo multipartitní demokracií se svobodnými volbami, opozičními politickými stranami, parlamentem, médií a občanskou společností, která bere vše do vlastních rukou. Poprvé v historii Turecka je jeho vedení čistě pod kontrolou civilní sféry. Armáda, která měla právo kontrolovat politiky, už nemá dostatečnou sílu podniknout dostatečně účinné kroky k zabránění protiústavní činnosti. Navíc politická strana s islámskými základy provedla zdaleka nejvíce reforem potřebných pro členství v EU než jakákoliv jiná sekulární strana. Vláda AKP přesto předstírá skromnost v jejím postavení v muslimském světě. Její předseda v roce 2011 řekl novinářům, že se AKP nechce prezentovat jako model, ale raději bude zdrojem inspirace nebo úspěšným příkladem v některých oblastech.²²

---

²² TAŞPINAR, Ömer. Turkey: The New Model?, c.d.

3 VZTAHY TURECKA S NĚKTERÝMI ZEMĚMI BLÍZKÉHO A STŘEDNÍHO VÝCHODU A JIŽNÍHO KAVKAZU

Geostrategická poloha v podobě mostu mezi Evropou a Asií, společně s islámskou a sekulární identitou umožňuje Turecku hrát významnou roli v regionu Blízkého a Středního východu. Od vzniku samostatné Turecké republiky však zůstávala její zahraniční politika v hlubokých základech odkazu Mustafy Kemala Atatürka v podobě jejího směřování směrem na západ, čímž se de-facto Ankara stala důležitým spojencem Evropy a Spojených států amerických. Ačkoliv se Turecko v minulosti snažilo optimalizovat svoji zahraniční politiku směrem ke svým sousedním zemím a zároveň ke svým západním spojencům, jeho angažovanost v oblasti BSV v nedávné době je pozoruhodná a prozrazuje jisté změny v zahraniční politice. Ty se dějí po skončení studené války mezi Západem a Východem. Evidentním důkazem byla ochota přijmout roli mediátora v palestinsko-izraelském konfliktu, aktivní přístup k Lize arabských států, vojenský příspěvek do mise OSN v Libanonu a mise NATO v Afghánistánu, získání vedoucí pozice v Organizaci islámské konfederace, navázání blízkých vztahů se Sýrií, Íránem a Irákem a celkové zlepšení spolupráce s většinou arabských a muslimských zemí. Turecká zahraniční politika je směrem k blízkovýchodním zemím tvořena zejména zvyšujícími se tlaky mezi dvěma ideologiemi. Těmi jsou kemalismus, jenž vidí kurdský nacionalismus jako možnou hrozbu ohrožení svrchovanosti tureckého státu a neo-osmanismus, který sice nemá za cíl obnovení Osmanské říše, ale prostřednictvím politiky současné vládnoucí AKP se snaží asertivně využít polohy Turecka mezi Evropou a Asií, sekulárního státu, demokratického politického systému a vlastní ekonomické síly k mocenskému posilování vlivu v regionu.

3.1 Sýrie

Většinu dvacátého století probíhal mezi Sýrií a Tureckem latentní konflikt. Problémová linie se táhla kolem území tzv. Alexandrettského sandžaku²³, nacházejícího se u pobřeží Středozemního moře na hranicích Turecka se Sýrií. V roce 1938, kdy byla Sýrie pod správou Francie, se pařížská vláda rozhodla tomuto území udělit nezávislost,

---

²³ PŘEBINDA, Petr, *Otázka Alexandrettského sandžaku*, Nový Orient, 2/2008, s. 20 – 23.

čímž vznikla proturecká Republika Hatay.²⁴ O rok později se v této republice konalo referendum, v němž se měli její obyvatelé vyjádřit, zda se chtějí stát tureckou provincií. Na základě výsledků referenda turecká armáda toto území vojensky obsadila a anektovala, čímž se z Republiky Hatay stala turecká provincie Hatay. Sýrie tento vývoj nikdy neuznala a se vznikem nezávislé republiky ani s jejím přičleněním k Turecku nesouhlasila a od svého osamostatnění v roce 1946 konstantně požadovala navrácení tohoto území pod svou vládu.²⁵

K určité změně ve vývoji vzájemných vztahů, týkajících se i území Hatay, došlo až na samém konci dvacátého století s nástupem Baššára al-Asada do funkce syrského prezidenta v roce 2000 a v důsledku turecké politiky nulových problémů se sousedy. Výsledkem bylo několik mezivládních jednání, jež si kladly za cíl vyřešení sporů týkajících se společných hranic. V roce 2004, na první návštěvě syrského prezidenta v Turecku, Baššár al-Asad podepsal dokumenty, které explicitně uznávají Turecko v jeho současných hranicích, tedy i s územím Alexandrettského sandžaku.²⁶

Turecko také dlouhodobě obviňovalo vládu v Damašku z napomáhání kurdského terorismu. Sýrie podporovala Kurdskou stranu pracujících (PKK) od počátku osmdesátých let a v roce 1993 umožnila PKK vznik výcvikového střediska až pro 1000 ozbrojenců. Turecká vláda se několikrát neúspěšně pokoušela přimět Sýrii k tomu, aby výcvikové centrum uzavřela. K vyhocení situace došlo v roce 1998, kdy Ankara jasně oznámila, že v případě, pokud nebude syrská vláda spolupracovat, zakročí vojensky. Turecký generál Hüseyin Kivrikoğlu tento stav označil za "nevyhlášenou válku mezi Tureckem a Sýrií."²⁷

Sýrie nakonec v důsledku silného diplomatického tlaku Turecka výcvikový tábor zavřela a podepsala s ním Adanskou dohodu. Jejím předmětem bylo mimo jiné uznání PKK za teroristickou organizaci ze strany Sýrie a stanovení mechanismů kontroly dodržování smlouvy. Tato dohoda tak předznamenávala zlepšení turecko-syrských vztahů v následujícím desetiletí.²⁸

---

²⁴ Francouzská vláda tento krok odůvodnila tím, že to zajistí neutralitu Turecka v blížící se válce s Německem.

²⁵ SULEIMANOV, Emil. Bezpečnostní aspekty případného členství Turecka v Evropské unii. In: *Středoevropské politické studie Central European Political Studies Review*. roč. VIII, č. 2-3, 2005, ISSN 1212-7817. Dostupné z: <http://www.cepsr.com/dwnld/soul7.pdf>, s. 304.

²⁶ TÜR, Özlem. Turkish-Syrian Relations Where Are We Wrong?. In: *UNISCI discussion papers*. Ankara: Middle East Technical University, 2010, ISSN 1696-2206, s. 168.

²⁷ ARAS, Damla. Turkish-Syrian Relations Go Downhill. In: *Middle East quarterly*. 2012, ISSN 1073-9467. Dostupné z: <http://eds.a.ebscohost.com/eds/detail/detail?vid=7&sid=31347db5-d276-4e0a-9709-db6d75932063%40sessionmgr4004&hid=4110&bdata=Jmxhbmc9Y3Mmc2l0ZT1lZHMtbGl2ZQ%3d%3d#db=ofs&AN=72260264>, s. 42.

²⁸ ARAS, Damla, c. d.

Dalším dlouhotrvajícím sporem mezi Tureckem a Sýrií je problém týkající se využívání a kontroly vody z řek Eufrat a Tigris. Tento spor se vyvíjí od sedmdesátých let, kdy poptávka po vodě z těchto toků začala narůstat. To se projevilo především po spuštění velkých zemědělských programů v Sýrii v roce 1987, respektive 1992 a při výstavbě přehrad Karakaya a Atatürk na těchto řekách v Turecku. Sýrie obviňovala Turecko ze zadržování vody, která by bývala měla proudit do ní a dále do Iráku. Turecko na druhé straně zase tvrdilo, že Sýrii i Iráku poskytovalo dostatek vody. Tento spor se rovněž podařilo urovnat po roce 1998, kdy se objem vody tekoucí z Turecka zvýšil z 500 krychlových metrů za sekundu na pozoruhodných 900, přičemž Sýrie požadovala pouze 700 m³/s.²⁹

Zatímco se dlouhotrvající konflikty podařilo úspěšně urovnat a turecko-syrské vztahy v prvním desetiletí jednadvacátého století se vyznačovaly mimořádnou korektností, po příchodu Arabského jara a především vypuknutí občanské války v Sýrii v roce 2011, respektive 2012, došlo k opětovnému a výraznému zhoršení vzájemných vztahů. Na začátku občanských nepokojů v Sýrii v roce 2011 Turecko věřilo vlastnímu vlivu a vazbám na al-Asadův režim ke zmírnění situace a zastavení brutalit vůči civilnímu obyvatelstvu.³⁰ Po neúspěšném jednání al-Asada s tureckým prezidentem v srpnu 2011 však bylo jasné, že syrská vláda není ochotna vyřešit problémy reformami a nepřestane používat sílu proti svému obyvatelstvu. Proto turecká vláda i prezident vyjádřili svou podporu opozičním, především sekulárním skupinám bojujícím proti vládě v Damašku.³¹

V průběhu dosud trvajících občanské války v Sýrii Turecko již několikrát čelilo přímým vojenským útokům na svém území, nebo na turecké objekty v Sýrii. K prvnímu došlo ještě v dubnu 2012, kdy syrské režimní jednotky atakovaly uprchlíky, kteří se však nacházeli již na tureckém území.³² Jednotky syrské protivzdušné obrany také sestřelily turecké letadlo, které se při průzkumném letu dostalo do syrského vzdušného prostoru. 10. října téhož roku Turecko naopak zadrželo syrské letadlo letící z Ruska kvůli podezření, že převáží zbraně.³³ K přeshraničním vojenským operacím dochází od října

---

²⁹ ARAS, Bulent a KONI, Hasan. Turkish-Syrian relations revisited. In: *Arab Studies Quarterly*. Institute of Arab Studies, 2002, s. 53. Dostupné z: https://www.academia.edu/5882301/_Turkish-Syrian_Relations_Revisited_Arab_Studies_Quarterly_24_4_2002_47-61._with_Hasan_Koni_.

³⁰ Syrský prezident al-Asad a turecký premiér Erdoğan byli dokonce osobními přáteli.

³¹ ARAS, Damla, c. d., s. 47.

³² MUIR, Jim. Turkey protests as Syrians open fire at border. In: *BBC News: Middle East* [online]. 9. 4. 2012 [cit. 2015-01-10]. Dostupné z: <http://www.bbc.com/news/world-middle-east-17656657>.

³³ BARNARD, Anne a ARSU, Sebnem. Turkey, Seeking Weapons, Forces Syrian Jet to Land. In: *The New York Times: Middle East* [online]. 2012 [cit. 2015-01-10]. Dostupné z: <http://www.nytimes.com/2012/10/11/world/middleeast/syria.html?r=0>.

2012, kdy turecké jednotky zaútočily na syrské poté, co dělostřelecký granát usmrtil pět lidí v Turecku. Přes nesouhlas s přímou vojenskou intervencí v Sýrii³⁴ vydal turecký parlament povolení k přeshraničním operacím, přičemž se v tomto případě hájí právem na sebeobranu v rámci mezinárodního práva.³⁵

S občanskou válkou v Sýrii souvisí i problematika uprchlíků. Turecko je jednou z hlavních destinací pro obyvatele prchající ze Sýrie a právě nekontrolovaný pohyb velkého množství lidí uvádí turecká bezpečnostní strategie jako zdroj bezpečnostní hrozby. Od vypuknutí syrského konfliktu zřídila turecká vláda v pohraničí již několik stanových táborů pro uprchlíky ze Sýrie. Jejich počet dosáhl v prosinci 2011 podle údajů Úřadu Vysokého komisaře OSN pro uprchlíky (UNHCR)³⁶ 8 000, přičemž v průběhu následujících šesti měsíců se toto číslo ještě zčtyřnásobilo. Mnohem dramatičtější nárůst však nastal v létě 2012 a v následujících měsících. Od července 2012 do ledna 2013 se počet uprchlíků zvýšil z 35 000 na 150 000. Růst se nezastavil ani v roce 2013, na jehož konci přesáhl počet registrovaných uprchlíků ze Sýrie v Turecku půl milionu a pokračoval masivně dál. V listopadu 2014 pak bylo v Turecku oficiálně registrováno již přes 1 milion uprchlíků ze Sýrie.³⁷

Obrovský příliv uprchlíků sebou přináší několik problémů. Mezi jinými zejména nedostatečnou kapacitu uprchlických táborů, zvyšující se míru pašeráctví přes turecko-syrské hranice, ale i hrozbu etnických střetů či hrozbu, že někteří uprchlíci mohou být spojení s teroristickou PKK nebo islámskými extrémisty. Masivní pohyby uprchlíků mohou v krajním případě dokonce představovat i „*casus belli*“³⁸. Zcela určitě přispívají k nestabilitě v regionu, a proto představují bezpečnostní riziko.³⁹

Probíhající vnitrostátní konflikt v Sýrii tak značně zasahuje i Turecko, a to přímo i nepřímo. Možnost, že by konflikt v blízké době neustal, ale naopak se rozšířil ještě více za hranice Sýrie, představuje velké bezpečnostní riziko nejen pro Turecko, ale svou schopností ohrozit stabilitu celého regionu i pro Evropskou unii. Navzdory nejistotě, ve které se v souvislosti se situací v Sýrii v současnosti nachází, se Turecko připravuje

---

³⁴ JOSHI, Shashank a STEIN Aaron, „Not Quite 'Zero Problems'. Ankara's Troubles in Syria,“ *The RUSI Journal*, roč. 158, č. 1 (February 2013), s. 30.

³⁵ WEAVER, Mathew a WHITAKER Brian. Turkey-Syria border tension. *The Guardian: Middle East* [online]. 4. 10. 2012 [cit. 2015-01-10]. Dostupné z: <http://www.theguardian.com/world/2012/oct/04/turkey-syria-threat-security-live>.

³⁶ UNHCR – United Nation High Commissioner for Refugees.

³⁷ UNHCR, „Syria Regional Refugee Respose – Turkey,“ [cit. 2014-12-27]. Dostupné z: <http://data.unhcr.org/syrianrefugees/country.php?id=224>.

³⁸ Casus belli – důvod k válce.

³⁹ JOSHI, Shashank a STEIN Aaron, c. d., s. 29.

na novou éru vztahů s novou syrskou vládou po skončení občanské války. Ta by měla opět navázat na dobré hospodářské i politické vztahy ze začátku 21. století.⁴⁰

3.2 Írán

Turecké vztahy s Íránem jsou již po staletí značně komplikované. Historicky tyto problémy pocházejí ještě z dob Osmanské říše a jsou založené na ideologických, sunnitsko-šiiitských rozporech, sporech o území a vliv nad Kavkazem. Po islámské revoluci v roce 1979 zaujalo Turecko vůči Íránu dvoukolejnou politiku, která spočívala v politickém distancování se od revoluce a íránského režimu avšak zároveň se snažila rozvinout hospodářské vztahy s touto zemí.

Jednou z možných bezpečnostních hrozeb, která bývá někdy v Turecku prezentována, je volání po islámské revoluci. Cílem této revoluce má být nastolení režimu podobného tomu íránskému, což by pro současné Turecko představovalo hrozbu pro politický i veřejný sektor. Příkladem může být prohlášení íránského velvyslance Mohammada-Rezy Báqerího, jehož projev v roce 1997 posílil tvrzení, že se Írán snaží ovlivňovat vnitřní záležitosti Turecka.⁴¹

Šíření politického islámu jako hrozbu pro Turecko vnímala i turecká armáda. V roce 1997 vydala k této problematice brožurku, v níž mimo jiné uvádí, že demokratický a sekulární režim v Turecku představuje překážku zabraňující Íránu přetvoření islámského světa do jednotného bloku s aplikováním práva šaría.⁴² Islámskému extrémismu se Turecká republika snažila vyhnout i prostřednictvím zákazů a rozpouštěním politických stran s touto orientací. Například Stranu Ctnosti⁴³ turecký ústavní soud zakázal v roce 2001 pro její protiústavní, anti-sekulární aktivity.⁴⁴ Proto tato hrozba mohla být silná a s velkými dopady. Avšak sílící vliv AKP a pokračující demokratické reformy jsou důkazem, že model „islámské demokracie“ v Turecku v současné podobě nepředstavuje závažné bezpečnostní riziko.

---

⁴⁰ ARAS, Damla, c. d., s. 49.

⁴¹ ARAS, Bulent. Turkish Foreign Policy Towards Iran: Ideology and Foreign Policy in Flux. In: *Journal of Third World Studies*. 2001, Dostupné z: <http://sam.gov.tr/wp-content/pdfs/26.pdf>, s. 108.

⁴² ARAS, Bulent, Turkish Foreign Policy Towards Iran: Ideology and Foreign Policy in Flux. c. d.

⁴³Tur. Fazilet Partisi, FP.

⁴⁴ Turkey bans Islamic party. In: *BBC News*, 22. 6. 2001, [online] [cit. 2015-01-10]. Dostupné z:<http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/1402927.stm>.

V souvislosti s radarem NATO, který byl umístěn v Turecku na základě dohody ze září 2011 jako součást raketového obranného systému včasného varování, se objevilo několik vyjádření íránských představitelů, které naznačovaly, že Írán může vážně ohrozit Turecko případným vojenským útokem. Příkladem je brigádní generál Amír Alí Hadždžízáde, který prohlásil, že íránské ozbrojené síly jsou připraveny čelit jakýmkoliv hrozbám a zaútočit na raketový deštník NATO v Turecku i další cíle.⁴⁵ Podobně možným útokem na radar v Turecku hrozil i íránský poslanec Hosejn Ebrahímí, přičemž řekl, že zasáhnout cíle v Turecku je přirozeným právem Íránu.⁴⁶ Na druhou stranu je však nutné zdůraznit, že íránské ministerstvo zahraničí se společně s Tureckem snaží tato vyjádření mírnit a vzájemné vztahy stabilizovat. Role ministerstva zahraničí v politice Íránu je ovšem sporná.⁴⁷

Přestože Turecko a jeho zahraničně politická orientace ve vztahu k Íránu bývá pro jeho přílišnou vstřícnost v posledních letech často kritizována, souvislost této hrozby s případným vstupem Turecka do EU se jeví jako minimální i přes výhrůžky vojenskými útoky ze strany Íránu. Jednou z možností destabilizace v regionu by mohlo být konečné členství Turecka v EU, což by Írán pravděpodobně vnímal jako ještě větší odklon od islámských tradic a turecko-íránské vztahy by tím jistě silně utrpěly.

Vzhledem k faktu, že turecká i evropská bezpečnostní strategie považují proliferaci jaderných zbraní za hrozbu, je nutné se věnovat i íránskému jadernému programu. Turecko, v souladu s politikou nulových problémů se sousedy, se snaží v tomto zaujmout roli mediátora.⁴⁸ Protože vlastnictví jaderných zbraní ať Íránem nebo jiným státem v regionu je v rozporu s tureckými zájmy, snaží se Ankara o podporu rozhovorů, jejichž výsledkem by byl vznik bezjaderné zóny na Blízkém a Středním Východě.⁴⁹

---

⁴⁵ KUCERA, Joshua. *Turkey Dismisses Iranian Threat Against NATO Missile Shield*. In: *Eurasianet.org* [online]. 2011 [cit. 2015-01-07]. Dostupné z: <http://www.eurasianet.org/node/64686>.

⁴⁶ KUCERA, Joshua, c. d.

⁴⁷ SEGALL, Michael. *Iran: The Syrian Highway in the Fight Against Israel Is Still Open*. In: *Jerusalem Center for Public Affairs* [online]. 2012 [cit. 2015-01-10]. Dostupné z: <http://jcpa.org/article/iran-the-syrian-highway-in-the-fight-against-israel-is-still-open/>.

⁴⁸ V roce 2010 dokonce Ankara společně s Brazílií a Íránem podepsala dohodu o teheránském reaktoru pro výzkumné účely (TRR). To ilustruje, že Turecko nechce Írán vyzbrojený jadernými zbraněmi, ale zároveň uznává a podporuje právo na mírové využití nukleární technologie. Turecko tímto krokem také sledovalo zabránění další eskalace tohoto problému, které by mohlo vyústit do vojenské akce, což by bylo pro Turecko nežádoucí.

⁴⁹ KAYA, Karen. *Turkey-Iranian Relations After the Arab Spring*. [online]. 2012 [cit. 2015-01-10]. Dostupné z: <http://fmso.leavenworth.army.mil/documents/turkey-iran.pdf>.

Podle zprávy Mezinárodní agentury pro atomovou energii z listopadu 2012 Írán disponuje 232,8 kilogramů uranu obohaceného na 20%.⁵⁰ Toto množství by v případě jeho úspěšného obohacení na 90% postačilo k výrobě jedné jaderné nálože. Avšak jak uvádí Schneider, Írán nemá zkušenosti s výrobou jaderné zbraně, stejně jako nemá pro takovou zbraň odzkoušený vhodný nosič. V neposlední řadě, i v případě, že by Írán jadernou nálož vyrobil, po jejím odzkoušení by opět neměl dostatek obohaceného uranu na výrobu další.⁵¹

Pokrok Íránu ve vývoji jaderné zbraně může sice přispět ke zhoršení již tak dost napjatých vztahů, ale nasazení jaderných zbraní proti Turecku v přímém, mezistátním konfliktu však se jeví jako velmi nepravděpodobné. Otázka jaderného Íránu tak má spíše širší, geopolitický význam bez ohledu na členství Turecka v Evropské unii.

3.3 Irák a Kurdistán

O poznání lepší vztahy než s Íránem a Sýrií mělo Turecko s Irákem. Zejména kvůli potřebě Turecka mít silného spojence na svých jižních hranicích, se kterým nemá žádný přímý konflikt, jako protiváhu vztahů se Sýrií a Íránem. To přetrvávalo až do počátku 90. let, kdy došlo ke zhoršení v důsledku války v Perském zálivu, během níž turecký prezident Turgut Özal rozhodl o poskytnutí významné vojenské a technické pomoci spojeneckým armádám.⁵²

Avšak spojeneckou invazi do Iráku v roce 2003 Turecko v počátku odmítalo a i navzdory důrazným výzvám Spojených států nedalo souhlas s použitím svého území pro spojenecká vojska. Jedním z důvodů pro toto turecké rozhodnutí byly obavy, že po svržení režimu Saddáma Husajna dojde k federalizaci Iráku a na tureckých hranicích vznikne autonomní kurdské území nezávislé na Bagdádu.⁵³ Na podporu svého postoje Turecko připravilo několik konferencí pro šest důležitých hráčů v regionu – Turecko, Egypt, Írán, Jordánsko, Saudskou Arábii a Sýrii, které vedly k „Istanbulské deklaraci“

---

⁵⁰ International Atomic Energy Agency. Implementation of the NPT Safeguards Agreement and relevant provisions of Security Council resolutions in the Islamic Republic of Iran. In: Globalsecurity.org [online]. 2012 [cit. 2015-01-10]. Dostupné z: http://www.globalsecurity.org/wmd/library/report/2012/iran_iaea_gov-2012-9_120224.pdf.

⁵¹ SCHNEIDER, Jiří. *Írán je blíže získání jaderné zbraně. Už zase?*. In: *Česká pozice* [online]. 2013 [cit. 2015-01-10]. Dostupné z: http://ceskapozice.lidovky.cz/iran-je-blize-ziskani-jaderne-zbrane-uz-zase-fzm-/tema.aspx?c=A130225_091812_pozice_98884.

⁵² SULEIMANOV, Emil, c. d., s. 303

⁵³ Právě společný postoj Iráku a Turecka ke kurdské menšině v minulosti přispěl k již zmíněným, poměrně dobrým vzájemným vztahům vzniklým na základě přirozeného souladu zájmů.

a odsouzení amerického vojenského útoku. Ačkoliv byl tento výsledek vnímán jako krok solidarity islamistické strany AKP s muslimským Irákem, byla celá iniciativa od začátku postavena na turecké potřebě být vidět jako regionální velmoc. Žádný konkrétní výsledek ovšem z deklarace nevyplýnul. Turecký parlament ale dne 1. března 2003, i přes silný nátlak USA, hlasoval proti povolení vést koaliční invazi do Iráku ze svého území a válka byla nakonec počata z Kuvajtu. Turecké obavy se naplnily už v průběhu invaze. Irák se stal živnou půdou sektářského a etnického násilí a v obavách z rozpuštění se PKK opět chopila zbraní. Podnikla několik útoků v Turecku a zabila několik stovek příslušníků tureckých ozbrojených sil. Kurdové se za posledních několik let snažili vrátit zpět do svých domovů, ze kterých byli vyhnáni za režimu Saddáma Husajna v 80. letech při jeho pokusu o arabizaci tohoto regionu. Tato kurdská politická entita, ať už ve formě autonomie nebo nezávislého státu, stále představuje hrozbu pro Turecko v důsledku obav, že bude podporovat separatismus Kurdů v Turecku, respektive kurdský terorismus.⁵⁴

Ačkoliv je zahraniční politika Turecka stále proti jakékoliv formě nezávislosti kurdského národa, domácí politická scéna je v případě řešení kurdské otázky stále rozdělena. Opozice v podobě zástupců kemalismu nehodlala připustit jakékoliv debaty o nezávislém Kurdistanu, byť na iráckém území, zatímco vládní AKP si byla a je vědoma pravděpodobnosti vzniku samostatného kurdského státu a v zájmu ochrany turkomanské menšiny se snaží alespoň o omezení převzetí moci pouze kurdskou většinou v regionální vládě přesvědčováním spřátelené sunnitské menšiny k účasti v regionálních volbách. Při přeshraniční turecké operaci proti bojovníkům teroristické PKK v roce 2008 však byly oba tábory turecké politické scény za jedno při schvalování této vojenské akce.⁵⁵

V posledních letech však dochází k výrazné změně ve vzájemných vztazích a kurdská vláda výrazněji spolupracuje s vládou v Ankaře a odklání se od centrální vlády v Iráku. Hlavním důvodem pro tuto změnu orientace je především hospodářská situace. Irácký Kurdistan disponuje důležitými nalezišti nerostných surovin, zejména ropy a zemního plynu. Ve snaze o co největší nezávislost na Bagdádu se snaží jednak přitáhnout silné nadnárodní ropné společnosti, které by snadněji odolávaly tlaku centrální vlády, a také se obrací na Turecko, jako na možného hlavního odběratele ropy.

---

⁵⁴ SULEIMANOV, Emil, c. d., s. 304.

⁵⁵ TAŞPINAR, Omer. *Turkey's Middle East Policies: Between Neo-Ottomanism and Kemalism*. In: *Carnegie Endowment for International Peace*, [online], [cit. 2014-12-13]. Dostupné z: http://carnegieendowment.org/files/cmec10_taspinar_final.pdf.

Ankara překvapivě reaguje pozitivně, jelikož by tímto mohla zvýšit svou energetickou bezpečnost. Na dodávkách nerostných surovin od svých sousedů je závislá a Irácký Kurdistan se jeví jako stabilnější partner než Írán.⁵⁶ Nezanedbatelný je i podíl tureckých firem a investorů v iráckém Kurdistanu a jejich vliv na kurdské hospodářství a fakt, že kurdsko-turecké spojení vyvažuje zvyšující se vliv Íránu v Iráku.⁵⁷

Změnu kurzu kurdské politiky dokazuje i prohlášení předsedy Strany kurdských pracujících (PKK): „*Zbraně by měly umlknout, přišel čas, aby hovořila politika. Čas, aby se naše ozbrojené jednotky stáhly.*“⁵⁸ Toto může předznamenávat vyřešení kurdské otázky, nebo minimálně zlepšení dlouhotrvajících, problematických vztahů Turků a Kurdů.⁵⁹ Na druhou stranu to může znamenat paralelní zhoršení turecko-iráckých vztahů. Čuřík dokonce klade otázku, zda spor o kurdskou ropu mezi iráckou vládou a kurdskou regionální vládou v příštích letech nepřeroste do otevřeného vojenského konfliktu a zda by mezi případnými vojenskými cíli nebyl i kurdsko-turecký ropovod.⁶⁰

Otázka budoucích turecko-kurdských vztahů tak zůstává i nadále nejistá. Může představovat bezpečnostní hrozbu pro Turecko jednak ze strany kurdských separatistů, kteří mohou čerpat podporu z iráckého Kurdistanu, ale také ze strany Iráku, kdyby se naplnily scénáře, že Írán se bude cítit ohrožen ztrátou kontroly nad strategickými nalezišti ropy v kurdsém regionu. Kurdský terorismus, který by se po vstupu Turecka do EU mohl rozšířit i do dalších evropských měst, kde probíhají rozhodovací procesy, tak představuje pravděpodobně největší bezpečnostní riziko spojené se vstupem Turecka do Evropské unie. A to z důvodů, že se jedná o hrozbu, která je historicky zesílená, časově i prostorově blízká a její pravděpodobnost jakož i dopady jsou poměrně velké.

Vývoj situace v boji s Islámským státem v roce 2014 naznačuje, že odhodlanost a zkušenost Kurdů při vedení guerillového boje s islamisty je jejich zásadní výhodou. Případné vytvoření kurdského státu může znamenat bezpečnou nárazníkovou zónu⁶¹

---

⁵⁶ ČUŘÍK, Jan. *Svár o kurdskou ropu může přerůst ve válečný střet*. In: *Česká pozice* [online]. 2013 [cit. 2015-01-10]. Dostupné z: http://ceskapozice.lidovky.cz/svar-o-kurdskou-ropu-muze-prerust-ve-valecny-stret-fx9-/tema.aspx?c=A130403_191856_pozice_108198.

⁵⁷ LINDENSTRAUSS, Gallia a AKSO, Furkay. *Turkey and Northern Iraq: Tightening Relations in a Volatile Environment*. In: *The Institute for National Security Studies: Strategic Assessment* [online]. 2012, roč. 15, č. 3 [cit. 2015-01-10]. Dostupné z: <http://www.inss.org.il/index.aspx?id=4538&articleid=2566>.

⁵⁸ ČUŘÍK, Jan, c. d.

⁵⁹ CAGAPTAY, Soner a EVANS Tyler. *Turkey's Changing Relations with Iraq: Kurdistan Up, Baghdad Down*. In: *The Washington Institute for Near East Policy* [online]. 2012 [cit. 2015-01-10]. Dostupné z: <http://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/view/turkeys-changing-relations-with-iraq-kurdistan-up-baghdad-down>.

⁶⁰ ČUŘÍK, Jan, c. d.

⁶¹ *Ankara getting ready for worst case scenario in Iraq* [online]. Hurriyet Daily News, 17. 4. 2014 [cit. 2014-12-13]. Dostupné z: <http://www.hurriyetaidailynews.com/ankara-getting-ready-for-worst-case-scenario-in-iraq.aspx?pageID=238&nid=65143&NewsCatID=412>.

pro další potenciální nepokoje v Iráku, z čehož v konečném důsledku může těžit Turecko při ochraně své hranice.

3.4 Izrael

Turecko bylo první blízkovýchodní zemí, která uznala nezávislost Izraele po vyhlášení jeho samostatnosti, a to dne 28. března 1949. Od počátku byly jejich bilaterální vztahy udržovány na principu společných zájmů, a také proto byly v historii několikrát podstatně oslabeny. Poprvé od navázání diplomatických vztahů to bylo po tzv. Suezské krizi v roce 1956, po druhé při anexi východního Jeruzaléma v roce 1980 a jeho vyhlášení hlavním městem a po třetí po útoku izraelských ozbrojených sil na flotilu s humanitární pomocí směřující do pásma Gazy, při kterém zahynulo celkem 9 tureckých občanů, desátý turecký aktivista zemřel po čtyřech letech v kómatu v nemocnici. Oběma předchozím usmiřováním předcházela oboustranná diplomatická jednání na nejvyšších úrovních vedoucí ke konečnému podepsání usmiřovací dohody.⁶² V případě posledního nesváru ovšem Turecko vzhledem k obětem vyvinulo obrovský diplomatický a mediální tlak na mezinárodní společenství a Izrael, aby dosáhlo řádného vyšetření případu. Později dosáhlo splnění podmínek k opětovnému narovnání vztahů ve formě omluvy od izraelské vlády a finanční kompenzací pozůstalým obětí. Izrael zmírnil restriktce týkající se dodávek civilního zboží na palestinská území a s Tureckem se domluvil na spolupráci ve prospěch zlepšení humanitární situace na palestinských územích. Reakce Turecka na sebe nedala dlouho čekat a tehdejší premiér Erdoğan potvrdil počátek opětovné normalizace vzájemných vztahů.⁶³ Důvodem usmiřování jsou nepochybně společné zájmy, zejména ekonomická hlediska vzájemného obchodu. Analytik Hugh Pope se ve svém článku⁶⁴ zabývá jednou z možných variant upevnování izraelsko-tureckých vztahů a to využitím nemalých zásob zemního plynu na izraelském území a jeho doručováním do Turecka. Komplikací však je území exkluzivní ekonomické zóny Kypru, přes které by musel tento plynovod vést a kyperská neochota k vydání takového povolení,

---

⁶² REPUBLIC OF TURKEY, Ministry of Foreign Affairs, Relations between Turkey and Israel. [online]. [cit. 2014-12-14]. Dostupné z: <http://www.mfa.gov.tr/relations-between-turkey-and-israel%20.en.mfa>.

⁶³ DÓNZIS, Aron. *Turkish PM: Rapprochement with Israel coming in weeks*. In: *The Times of Israel* [online]. 2014 [cit. 2014-12-14]. Dostupné z: <http://www.timesofisrael.com/turkish-pm-says-rapprochement-with-israel-in-coming-weeks/>.

⁶⁴ POPE, Hugh. *Israel's plan to bring Cyprus and Turkey together*. In: *International Crisis Group* [online]. 2013 [cit. 2014-12-14]. Dostupné z: <http://www.crisisgroup.org/en/regions/europe/turkey-cyprus/ops/pope-israel-plan-to-bring-cyprus-and-turkey-together.aspx>.

ani za předpokladu možnosti vyřešení kyperské otázky. Partnerství Izraele s Tureckem v otázce zásobování plynem by určitě podpořilo diverzifikaci závislosti Turecka na energetických zdrojích pocházejících převážně z Ruska, Ázerbájdžánu a Iráku. Další zajímavou nabídkou je možnost využití izraelských přístavů k dopravě zboží do arabských zemí vzhledem ke ztrátě pozemních dopravních cest v důsledku občanské války v Sýrii.⁶⁵

3.5 Jižní Kavkaz

Vztahy Turecka se třemi státy tvořícími tento region jsou velmi rozdílné a představují příkladnou různorodost možné mezistátní spolupráce. Zatímco v případě Ázerbájdžánu se jedná o velmi vřelé přátelství, spolupráce s Gruzii bývala opomíjená, protože stála v pozadí tureckých zájmů. Vztahy s Arménií jsou dlouhodobě špatné a mezinárodní spolupráce zde v podstatě nefunguje.

Historicky byla tato oblast svědkem srážek a soupeření o vliv mezi Osmanskou říší a Persií. Po začlenění těchto tří zemí do Sovětského svazu došlo k jistému zmrazení vztahů. V době studené války stálo Turecko na straně Západu a Sovětský svaz tak pro něj představoval významnou bezpečnostní hrozbu. S jeho rozpadem a osamostatněním se zakavkazských republik však došlo k vytvoření mocenského vakua, které by mohlo v budoucnu přispět k větší nestabilitě v oblasti a prohloubit současné problémy, kterým státy Jižního Kavkazu čelí. Zároveň došlo ke změně v orientaci zahraniční politiky a zvýšení jeho aktivit i v této části. Turecko se stalo jednak významným obchodním partnerem a investorem, ale také se znovu začalo zabývat některými nevyřešenými konflikty z minulosti.⁶⁶

Turecko osamostatnění těchto států podporovalo a uznalo je téměř okamžitě po vyhlášení nezávislosti. Tím zde došlo ke vzniku nárazníkového pásma mezi Ruskou federací a Tureckem, což přivítala především Ankara, vzhledem k dlouhé rivalitě mezi těmito zeměmi, kdy společná turecko-ruská hranice byla vnímána jako hrozba. Z tohoto

---

⁶⁵ BALCI, Bayram. *Can Turkey and Israel Mend Relations?* In: *The Carnegie Endowment for International Peace: The Carnegie Middle East Program* [online]. 2014 [cit. 2014-12-14]. Dostupné z: <http://carnegieendowment.org/2014/05/15/can-turkey-and-israel-mend-relations/hayd>.

⁶⁶ OSKANIAN, Kevork. *Turkey and the Caucasus: Turkey's global strategy*. In: *IDEAS reports - special reports*. In: *London School of Economics and Political Science* [online]. 2012, [cit. 2015-01-10]. Dostupné z: <http://www.lse.ac.uk/IDEAS/publications/reports/pdf/SR007/caucasus.pdf>, s. 23.

důvodu Turecko také uznává současnou nezávislost všech tří zemí, avšak jakékoliv změny hranic, ať už násilné nebo mírové odmítá a uznává hranice určené především mezinárodními smlouvami z 20. let minulého století. Problémem konfliktů v této oblasti pro Turecko je fakt, že dokážou ovlivňovat jeho bezpečnost a stabilitu. Přestože se nemusí přenést přímo na jeho území, velmi snadno může ovlivnit obchod a hospodářství a tím představují hrozbu pro jeho ekonomický sektor.⁶⁷

3.5.1 Ázerbájdžán

Vztahy Turecka a Ázerbájdžánu jsou mimořádně blízké, což je dáno jednak jazykovou blízkostí, hospodářskou provázaností a také etnickou a kulturní blízkostí. I když z náboženského hlediska jsou Ázerbájdžánci šíité a Turci sunnitě, díky silnému sekularismu obou zemí nedochází k žádným problémům či neshodám. Tato vzájemná blízkost bývá někdy dokonce označovaná pod heslem „jeden národ - dva státy.“⁶⁸

Turecko politicky podporuje vládu v Baku jakož i pozici Ázerbájdžánu v otázce Náhorního Karabachu. Spor mezi Arménií a Ázerbájdžánem o Náhorní Karabach trvá již několik desetiletí, přičemž na začátku 90. let vyústil až do vojenského konfliktu a jeho urovnání je stále v nedohlednu. Náhorně-karabašská republika, která byla vyhlášena v roce 1991 a jejímž primárním obyvatelstvem jsou Arméni, není mezinárodně uznávaná. V současnosti panuje mezi Arménií a Ázerbájdžánem příměří, faktem však zůstává, že část území Ázerbájdžánu je stále okupována Arménií a Ázerbájdžán nad těmito územími de facto nemá kontrolu.⁶⁹

Tím, že se tento spor dlouhodobě nedaří urovnat, roste pravděpodobnost, že by se opět mohlo schylovat k použití ozbrojených prostředků. Pokud by takový scénář skutečně nastal, je pravděpodobné, že by měl tento konflikt ještě ničivější následky, než tomu bylo během války o Náhorní Karabach na počátku 90. let. Jedním z důvodů by zřejmě bylo i to, že oba státy, Arménie i Ázerbájdžán, vojensky i ekonomicky za posledních 20 let posílily. Na rozdíl od počátku 90. let, kdy byly v krizi způsobené rozpadem Sovětského svazu, jsou nyní obě země mnohem lépe vyzbrojené a připravené, což by nutně znamenalo větší ztráty na majetcích i na lidských životech.

---

⁶⁷ AYDIN, Mustafa. *Turkey's Caucasus Policies*. In: *Academia.edu* [online]. [cit. 2015-01-10]. Dostupné z: https://www.academia.edu/1509096/Turkeys_Caucasus_Policy, s.178.

⁶⁸ OSKANIAN, Kevork, c. d., s. 26.

⁶⁹ CORNELL, Svante E. *Security Threats and Challenges in the Caucasus after 9/11*. In: COHEN, Ariel. *Eurasia in balance: the US and the regional power shift*. Burlington, 2005, US foreign policy and conflict in the Islamic world series. ISBN 0754644499, s. 47.

V neposlední řadě je velmi pravděpodobné, že v případě takového konfliktu by spojenci Arménie a Ázerbájdžánu, tedy Rusko, respektive Turecko pravděpodobně nezůstali neutrální, ale v nějaké formě by se do konfliktu zapojili. Vzhledem k blízkosti Náhorního Karabachu k Íránu, nelze vyloučit ani zapojení těchto zemí do případného konfliktu. Z těchto důvodů je možné považovat otázku Náhorního Karabachu za největší bezpečnostní hrozbu ohrožující mír a stabilitu nejen v oblasti, ale i v širším regionu.⁷⁰

3.5.2 Arménie

Jednoznačně nejproblematictější vztahy mezi státy Jižního Kavkazu má Turecko s Arménií. I přesto, že oba státy se vzájemně uznávají, vzájemné diplomatické styky jsou pouze minimální a turecko-arménská státní hranice zůstává od roku 1993 uzavřená.⁷¹ Hlavními problémy turecko-arménských vztahů je již zmiňovaný pokračující spor o Náhorní Karabach a masakr Arménů z roku 1915.

Ke krvavému pronásledování křesťanů ve východních oblastech Osmanské říše došlo v letech 1915 až 1916. Mladoturecký triumvirát, který v té době zemi prakticky ovládal, toto vyvražďování odůvodňoval nutností zajistit bezpečnost východních hranic v době probíhající války s Ruskem, protože arménské obyvatelstvo se přidávalo na stranu postupujících jednotek carského Ruska. V průběhu tohoto masakru mělo být zabito od 300 tisíc (neoficiální turecké prameny) až po 1,5 milionu lidí (arménské prameny).⁷²

Cílem arménské vlády, jakož i arménské diaspory v zahraničí je dosáhnout mezinárodního uznání tohoto masakru za genocidu, což by mimo jiné umožnilo domáhat se určitých reparací ze strany Turecka. Variantou odškodnění by mohlo být i připojení části tureckého území, které si někdy nárokuje Jerevan. Vláda v Ankaře uznání masakru za genocidu odmítá. Přišla však s návrhem na vytvoření mezinárodní komise historiků, kteří by události nezávisle vyhodnotili. Arménie tento návrh přesto nepodpořila.⁷³

V souladu s politikou nulových problémů se sousedy se Turecko snaží o normalizaci vztahů i s Arménií. K určitému zlepšení vztahů došlo po roce 2008, kdy se obě vlády dohodly na uceleném rámci pro zlepšení vlastních bilaterálních vztahů a také

⁷⁰ CORNELL, Svante E., c. d., s. 47.

⁷¹ Turecko určilo tři podmínky, které musí Arménie splnit, aby došlo k navázání diplomatických vztahů a otevření hranic. Těmito podmínkami jsou uznání stávajících hranic podle smluv z Moskvy a Karsu; ukončení snah o prosazení toho, aby byl masakr osmanských Arménů z roku 1915 mezinárodně uznán jako genocida a stažení arménských jednotek z ázerbájdžánských teritorií. Jerevan však tyto podmínky odmítá a trvá na bezpodmínečném otevření hranic (OSKANIAN, Kevork, c. d., s. 25).

⁷² SULEIMANOV, Emil, c. d., s. 306.

⁷³ AYDIN, Mustafa, c. d., s. 188.

proběhlo několik státních návštěv na nejvyšší úrovni poprvé v moderní historii. Turecko však nadále trvá na tom, že hranice s Arménií neotevře, dokud Arménie nepřestane okupovat území Ázerbájdžánu. Z tohoto důvodu i rostoucí arménsko-turecký obchod probíhá zprostředkovaně, především přes Gruzii. Příkladem zlepšujících se vztahů v posledních letech je i podepsání mezivládních protokolů v roce 2009 o tom, že Arménie uznává současné hranice, ale jejich ratifikace zůstává nejistá.⁷⁴ Z důvodu problému Náhorního Karabachu a otázky masakru Arménů z roku 1915 je možné turecko-arménské vztahy hodnotit jako selhání politiky nulových problémů, ale pouhé arménsko-turecké vztahy, na rozdíl od konfliktu o Náhorní Karabach, žádnou výraznou bezpečnostní hrozbu pro Turecko ani EU nepředstavují.

3.5.3 Gruzie

Gruzie byla Tureckem dlouho opomíjena jako poměrně nedůležitý soused, avšak v posledních letech dochází v důsledku ekonomického vývoje ke změně. Přes Gruzii vede přímá a nejstabilnější cesta do Střední Asie. Rovněž zprovoznění ropovodu z Baku přes Tbilisi až do Ceyhanu, kde je turecký ropný terminál u Středozemního moře, přispělo k posílení turecko-gruzínských vztahů, jakož i ke zvýšení turecké energetické bezpečnosti.

Gruzie se jako uchazeč o členství v Severoatlantické alianci zúčastnila programů NATO určených k restrukturalizaci a modernizaci gruzínské armády na standardy NATO. Turecko jako členský stát NATO v rámci těchto programů poskytl potřebnou pomoc a spolupráci při výcviku personálu či zakládání vojenských akademií v Gruzii, čímž přispělo k tomu, aby se z Gruzie jako stát systémově nezhroutila.⁷⁵ Tato aktivní politika je příkladem toho, jak se Turecko snaží předejít vzniku bezpečnostních hrozeb, kterými jsou politická a hospodářská nestabilita státu.

Přesto, že je Gruzie nejvíce prozápadně orientovaný stát z oblasti Jižního Kavkazu, musí k němu Turecko přistupovat opatrně. Je totiž zároveň silně protiruská což představuje pro Turecko nelehký úkol. Vybalancovat vztahy s jedním s hlavních formálních spojenců Spojenými státy, a zároveň s významným obchodním partnerem

---

⁷⁴ OSKANIAN, Kevork, c. d., s. 26.

⁷⁵ ÇELIKPALA, Mitat. *Turkey as a Regional Power and the Caucasus*. In: *Insight Turkey* [online]. 2007 [cit. 2015-01-10]. Dostupné z: https://www.academia.edu/704854/Turkey_as_a_Regional_Power_and_the_Caucasus.

Ruskem tak, aby se mohlo vyhnout střetu o místo Gruzie v tomto geopolitickém sporu, což by mohlo ohrozit ekonomické zájmy Turecka.⁷⁶

Tyto aspekty se projevily především v roce 2008 během rusko-gruzínské války o status Jižní Osetie a Abcházie. Obě oblasti jsou podle gruzínského administrativního uspořádání součástí Gruzie, ale mají autonomii a de facto jsou na gruzínské vládě nezávislé. Jejich snahu o samostatnost podporuje Rusko, které jako jedna z mála zemí uznává Jižní Osetii a Abcházii jako nezávislé republiky. Turecká politika je opatrná, jelikož přílišná angažovanost ve sporu o Jižní Osetii a Abcházii by v případě nepříznivého vývoje okolností mohla potenciálně přerůst až do ozbrojeného konfliktu. Turecko se proto sice vyjádřilo za územní integritu Gruzie, ale zároveň podpořilo mírové řešení sporu mezi Gruzii a Abchází, respektive Ruskem. Muselo brát v úvahu jednak strategickou, psychologickou, politickou a historickou důležitost územní integrity gruzínského státu, ale zároveň ekonomickou a zejména politickou důležitost Ruské federace.⁷⁷

Turecko bylo zaklíněné mezi na jedné straně svou bývalou hlavní hrozbou a současně novým rostoucím obchodním partnerem Ruskem a na druhé straně dlouholetými spojenci z NATO, především USA. Nutné je také zdůraznit, že odštěpenecké tendence v okolních státech mohou mít vliv i na kurdské separatisty, což Ankara vnímá jako velkou bezpečnostní hrozbu. Tento ambivalentní postoj Turecka ke Gruzii a s tím spojené dopady však souvisí především s tím, že Turecko je členem NATO, než s jeho žádostí o vstup do Evropské unie.

3.6 Kypr

Kypr byl vždy důležitým středomořským ostrovem z hlediska jeho strategického umístění. Až do doby pádu Osmanské říše byl její alespoň formální součástí. Od druhé poloviny 19. století byl však pod ochranou Velké Británie, která po ukončení 1. světové války vyhlásila jeho samostatnost. Úplnou nezávislost ostrov získal až v období celosvětové dekolonizace v 60. letech minulého století na žádost tureckých i řeckých Kypřanů podepsáním smlouvy, která mimo jiné zaručovala práva turecké menšiny (18% populace) ve vztahu k řecké většině (80% populace). V roce 1974 došlo k převratu a sesazení vlády na ostrově vojenskou juntou, která se později dostala k moci v celém

---

⁷⁶ OSKANIAN, Kevork, c. d., s. 23-27.

⁷⁷ AYDIN, Mustafa, c. d.

Řecku. V zájmu ochrany turecké menšiny na Kypru proto turecká vláda zahájila vojenskou intervenci, která vyvrcholila pozdějším vyhlášením nezávislého státu Severokyperská turecká republika v roce 1983. Z pohledu mezinárodního společenství je tato operace stále považována za tureckou invazi, a proto není Severokyperská turecká republika mezinárodně uznaným státem.

Přestože se může zdát, že z hlediska mezinárodních vztahů se kyperský problém týká pouze řeckých a tureckých Kypřanů, ve skutečnosti je do ostrovní záležitosti silně zapojeno také Řecko, Turecko i Evropská unie. Pro Turky je to otázka národní sounáležitosti, zatímco Řekové cítili potřebu připojení celého ostrova ke zbývajícím řeckému území. Rozmístění tureckých ozbrojených sil na ostrově v době konfliktu bylo vždy dostačující k obvinění Turecka jako agresora⁷⁸ a i proto Turecko není v přístupovém procesu k EU prozatím úspěšné.⁷⁹

Z pohledu Turecka byl pokus o anexi Kypru k Řecku v roce 1974 nelegální a v rozporu se Smlouvou o zárukách⁸⁰. Turecko si vykládá smlouvu ve smyslu práva na intervenci v případě porušení integrity a bezpečnosti, což činí hlavní překážku přístupového procesu Turecka do EU.

---

⁷⁸ ULUSOY, Kivanc. *The Europeanization of Turkey and its impact on the Cyprus problem*. In: *Journal of Southern Europe and the Balkans* [online]. 2008, roč. 10, č. 3, [cit. 2014-12-28]. DOI: 10.1080/14613190802493634. Dostupné z: <http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/14613190802493634>.

⁷⁹ BAŞTÜRK, Melike. *The Issue of Cyprus in the EU Accession of Turkey*. In: *Claremont-UC Undergraduate Research Conference on the European Union* [online]. 2011, roč. 2011, č. 1, [cit. 2014-12-28]. DOI: 10.5642/urceu.201101.04. Dostupné z: <http://scholarship.claremont.edu/urceu/vol2011/iss1/4/>, s. 15-22.

⁸⁰ *TREATY OF GUARANTEE No. 5475*. Nicosia, 1967. Dostupné z: http://www.mfa.gr/images/docs/kypriako/treaty_of_guarantee.pdf.

4 TURECKO MEZI USA A RUSKEM

Vztahy mezi Spojenými státy americkými a Tureckem, důležitým spojencem v rámci Severoatlantické aliance (NATO), se od konce studené války stále postupně vyvíjí. Některé otázky domácí i zahraniční politiky Turecka mají na americké zájmy značný vliv. Zároveň však je obtížné přesně určit, nakolik se jejich zájmy shodují. Politické změny a nepokoje v regionu BSV v posledních letech přiměly Turecko uvědomit si případnou potřebu pomoci USA a spojenců chránit své hranice, udržovat stabilitu v regionu a čelit potencionálním hrozbám státních i nestátních aktérů.⁸¹ Spojené státy naopak mohou být více závislé na spojení s Tureckem ve vztahu ke svým zájmům v regionu po skončení mise v Iráku a dalšímu snižování vojenských sil v oblasti BSV.

Tyto faktory vedou k častým konzultacím na vysokých úrovních k otázkám vývoje v Sýrii, Iráku a širším regionu BSV. S využitím bezpečnostního aspektu politicko-ekonomických vazeb jsou obě země schopny se dohodnout na obecné vizi zlepšení regionální stability a podpoře volného obchodu a demokratických mechanismů. Avšak pravidelně se odlišují ve způsobech dosažení této vize, zejména v otázkách řešení problémů s třetími stranami, kterými jsou mj. Izrael, syrský režim prezidenta al-Asada, irácká vláda, kurdské skupiny, palestinské frakce, Írán, Rusko, Čína.⁸² Priority a vnímání hrozeb se samozřejmě odlišují z důvodu zeměpisné vzdálenosti USA od regionu a aktuálních potřeb Turecka.

Kongres Spojených států amerických vyjádřil velký zájem o Turecko s ohledem na následující otázky:

- Slučitelnost politiky Turecka s americkými zájmy v zemích jako je Sýrie, Irák, Egypt a Afghánistán zejména v případě, kdy se bude přímo týkat turecké bezpečnosti nebo tureckého území. Ochota Turecka a jeho schopnost omezit vliv aktérů jako Írán, který v minulosti striktně odmítal americký vliv v regionu.
- Výhledy izraelsko-tureckých vztahů a z nich vyplývající riziko omezení koordinace při zajišťování regionální bezpečnosti. Možnost změny pohledu USA na Turecko jako spojence v případě přetrvávajícího napětí v izraelsko-tureckých vztazích.
- Argumenty k přijetí potencionální rezoluce amerického kongresu nebo vyjádření amerického prezidenta charakterizující smrt stovek tisíců Arménů v době Osmanské říše. Možný vliv prohlášení na vzájemné vztahy.
- Prosazování práv křesťanských a židovských náboženských obcí v rámci Turecka.

---

⁸¹ ZANOTTI, Jim. *Turkey: Background and U.S. Relations*. In: *Congressional Research Service* [online]. 2014 [cit. 2014-12-07]. Dostupné z: <http://www.fas.org/sgp/crs/mideast/R41368.pdf>

⁸² ZANOTTI, Jim, c. d.

- Spojené státy rovněž velmi silně vnímají proces přístupu Turecka do EU, podporu zvýšení vzájemného obchodu a roli Turecka v dlouho trvajícím sporu mezi etnickými Řeky a Turky v případě kontroly nad Kyprem.⁸³

4.1 Vliv Spojených států na tureckou politiku

Zásadním hlediskem při aktivní snaze USA koordinovat s Tureckem postup při řešení celé škály důležitých a komplikovaných záležitostí byl a je jeho vliv v regionu. Je pravděpodobné, že i v budoucnu se USA budou na tohoto partnera spoléhat. Avšak schopnost Turecka dotáhnout některé věci do konce, jak se ukázalo mj. v případě neúspěšného úsilí zprostředkovat ukončení občanských konfliktů v Libyi a Sýrii, může být nižší, než se očekává.⁸⁴ Hrozby v blízkosti jeho hranic, příliv uprchlíků ze Sýrie a závislost na energetických zdrojích ze sousedních zemí, včetně Íránu a Ruska, zkomplikovaly jeho snahu překonat politické, etnické a sektářské sváry v regionu.

Rozpadem turecko-izraelské spolupráce v roce 2010 po incidentu s tureckou flotilou plující do Gazy⁸⁵ a následným hlasování v Radě bezpečnosti OSN proti uvalení sankcí na Írán se Turecko dostalo do sporu s USA v otázce jejich dvou hlavních regionálních priorit. Následné snahy zaměřit turecko-americkou spolupráci v regionu na pokus o politické změny v arabských zemích sužovaných občanskými nepokoji od roku 2010 byly zpochybněny tureckou zeměpisnou vzdáleností od oblastí konfliktu a zjevným zájmem o spolupráci převážně s aktéry hlásícími se k sunnitské části muslimského světa. Proto se zdá, že myšlenka „modelu“ turecké demokracie pro arabské země má v současnosti malou váhu, i přes pozitivní ohlasy v různých anketách.⁸⁶ Příčinou může být fakt, že islamistická hnutí, která podporovali oba nejdůležitější představitelé AKP Erdoğan i Davutoğlu, ztratila kontrolu nad vládou v Egyptě a postupně též uvnitř syrské opozice, v tomto případě ve prospěch radikálnějších islamistických skupin.

---

⁸³ ZANOTTI, Jim, c. d.

⁸⁴ ALBRIGHT, Madeleine Korbelt, HADLEY J. Stephen a COOK A. Steven. *U.S.-Turkey relations: a new partnership* [online]. 2012, 83 s. [cit. 2015-01-10]. ISBN 978-087-6095-256. Dostupné z: http://i.cfr.org/content/publications/attachments/TFR69_Turkey.pdf, s. 40.

⁸⁵ K incidentu došlo v květnu 2010 v mezinárodních vodách za sporných okolností a měl za následek smrt osmi Turků a jednoho Američana tureckého původu. Konflikt předznamenal výrazné zhoršení turecko-izraelských vztahů na všech úrovních.

⁸⁶ *Turkey's approval rating in Middle East down 10 percent from 2012*. In: *Today's Zaman* [online]. 3. 12. 2013 [cit. 2015-01-10]. Dostupné z: <http://www.todayzaman.com/newsDetail.action;jsessionid=aWH4OvHg9+uIF091n5utXr18?newsId=333047&columnistId=0>.

Faktorem motivace tureckých představitelů minimalizovat nesoulad a neshody se Spojenými státy a dalšími západními zeměmi je závislost na energetických zdrojích ze zahraničí a kapitálu. Za pokusem vedoucím ke zmírnění sporů týkajících se Kypru, Arménie a Izraele, které by mohlo vést ke zvýšení západní podpory vybudování východního středomořského plynovodu vedoucího do Turecka z izraelského a kyperského pobřeží, stojí možná snaha najít alternativní trasu energetických zdrojů nezávislých na Rusku.⁸⁷ Turečtí představitelé se rovněž snaží oživit důvěru externích investorů ve vlastní trhy a zlepšit tak vyhlídky na přímé či nepřímé zařazení na případné jednání Transatlantické zóny volného obchodu (TTIP).^{88,89} Turci chtějí dostát své historické pověsti velmi schopných obchodníků a vytvořit si takové podmínky, které by jim umožňovaly lépe ovlivňovat dění v oblasti ekonomické a bezpečnostní politiky zejména v regionu BSV. V důsledku vývoje situace v Iráku v roce 2014 si Turecko možná připouští možnost vybudování samostatného kurdského státu v severním Iráku. Avšak snaha o pomoc kurdské regionální vládě, např. prostřednictvím povolení vývozu ropy přes území Turecka bez souhlasu irácké ústřední vlády, by mohla znamenat zhoršení již tak nejistého politického prostředí v Iráku.⁹⁰

I přes některé sporné otázky se obě země snaží nalézat společnou politiku v jejich řešení. Jedním z nich byla dohoda o umístění radaru včasné výstrahy jako součást rodícího se systému NATO pro Evropu v roce 2011⁹¹, která zároveň urovnala mírně napjaté vztahy se Západem v otázce iráckého jaderného programu.

4.2 Vývoj turecko-ruských vztahů

Navzdory změnám, ke kterým došlo po pádu Sovětského svazu, byla turecká zahraniční politika od roku 1990 charakteristická svým pokračováním v duchu studené války⁹², zejména nekončícím ideologickým i institucionálním spojením se západními zeměmi zahrnující vojenského vazby ve formě členství Turecka v NATO a rovněž vztahů

---

⁸⁷ ZANOTTI, Jim. *Turkey-U.S. Defense Cooperation: Prospects and Challenges*. In: *Congressional Research Services* [online]. 8. 4. 2011. [cit. 2015-01-10]. Dostupné z: <http://fpc.state.gov/documents/organization/161332.pdf>.

⁸⁸ TTIP – plánovaná komplexní dohoda mezi EU a USA, jejímž cílem je liberalizace vzájemného obchodu a investic. Od roku 2013 probíhá proces vyjednávání a diskuzí, termín uzavření smlouvy je odhadován do konce r. 2015.

⁸⁹ ZANOTTI, Jim. *Turkey: Background and U. S. Relations*. c. d.

⁹⁰ ZANOTTI, Jim. *Turkey: Background and U.S. Relations*, c. d.

⁹¹ ZANOTTI, Jim. *Turkey: Background and U.S. Relations*, c. d.

⁹² Hale, W., Carkoglu, A. *Politics of Modern Turkey (Critical Issues in Modern Politics)*, 2008. ISBN 978-0415411066, 1680 s., s. 191.

s EU. Za prezidenta Özala (1989-1993) podporovala politická a ekonomická liberalizace vytváření lepších politických vztahů s obchodními partnery, což vedlo ke zvýšení vzájemné závislosti (Hale 2008: 208), a to zejména se Společenstvím nezávislých států (SNS). Od roku 2000 přináší zlepšující se ekonomické vazby s Ruskem a na Kavkaze vstřícnější politické vztahy mezi Tureckem a Ruskem.

V průběhu posledního desetiletí minulého století, byly rusko-turecké vztahy napjaté kvůli terorismu jak v Turecku, tak i v muslimském severním Kavkazu. Hlavní příčinou byla ruská podpora Kurdské marxistické dělnické strany a turecké věrnosti separatistů v Čečensku, což mělo za následek vzájemné podezřívání z podpory z terorismu. Vnitřní boj Turecka proti PKK bránil širším zahraničně-politickým krokům směrem k regionální integraci. Kromě toho, vojenské memorandum vydáno počátkem roku 1997 donutilo Předsedu vlády Erbakana odejít do důchodu, aniž by byl schopen rozpustit parlament či upravit ústavu, jak to mu bylo u předchozích vojenských převratů.⁹³ Tato vnitřní nestabilita bránila domácím zájmovým skupinám od prosazování užší hospodářské spolupráce s ostatními státy v regionu.

Kromě toho, západní orientace Turecka, stejně jako vnímání etnických vztahů Turkickými obyvateli Ázerbájdžánu představuje hrozbu pro ruské hegemonické zájmy na Kavkaze. Na krátkou dobu Turecko formulovalo svou podporu turkickému etniku ve své zahraniční politice, která byla vnímána Ruskem jako hrozba vůči ideologickým vztahům se svými bývalými satelitními státy, a zároveň vůči schopnosti kontrolovat dopravu zdrojů energie napříč regionem. Přesto hrozba přímého vojenského konfliktu mezi Ruskem a Tureckem se vyskytla pouze jednou. Během arménsko-ázerbájdžánského konfliktu o Náhorní Karabach se ozývaly diplomatické hlasy v Turecku na podporu Turkicko-muslimských "bratrů" v Ázerbájdžánu. Turecká vláda však těchto výzev nereflektovala z ekonomických důvodů ve vztahu k Rusku, které podporovalo.⁹⁴ V důsledku mezinárodního zájmu vytvořila Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě (OBSE) v roce 1992 mezinárodní pracovní skupinu (Minská skupina), jejíž předsednictví je pod patronátem Francie, USA a Ruska, zatímco Turecko patří mezi její stálé členy společně s Arménií, Ázerbájdžánem, Běloruskem, Německem, Itálií, Švédskem a Finskem. Skupina má za úkol zprostředkovávat diskuze směřující k mírovému řešení krize a stálý mandát vyslat do oblasti mezinárodní mírové jednotky pod vedením OSCE přestože přímé vojenské konfrontace skončili již v roce 1994 jako výsledek příměří předloženého Ruskem.

---

⁹³ NARLI, Nilüfer. *Civil-military relations in Turkey*. In: *Turkish Studies*, 2000, s. 242.

⁹⁴ CORNEL, S.E., *Turkey and the Conflict in Nagorno-Karabakh: A delicate Balance*. *Middle Eastern Studies*, roč. 34 č. 1, p. 51 -72, s. 61, 63.

Po nastolení přátelských vztahů pod vedením ázerbájdžánského prezidenta Alieva v roce 1993 podepsalo Turecko dohodu o založení ropovodu spojující Baku a turecké pobřeží Středozemního moře přes Tbilisi.⁹⁵ Tento pokus Turecka vzdát se ruské ropy a plynu bývá vnímán jako další bod zvyšující napětí v turecko-ruských vztazích a zároveň reakce na smlouvu SNS o kolektivní bezpečnosti z roku 1992, která napomohla rozmístění ruských jednotek do Gruzie a Arménie, sousedních států Turecka. Tato vojenský demonstrace je také chápána jako pokus zastrašit turecké ambice na nezávislost v dopravě energetických zdrojů.

Přes politické napětí byla hospodářská spolupráce mezi kavkazskými státy rozhodující na podporu prosperity a zkoumání nových trhů, zejména s ohledem na nové tržní ekonomiky, které vyplynuly z bývalých států Sovětského svazu. S cílem rozvíjet interakci a pomoci zajišťovat mír, stabilitu a prosperitu mezi státy v oblasti Černého moře vznikla v roce 1992 Organizace černomořské hospodářské spolupráce (BSEC).⁹⁶ Avšak vzhledem k chybějícím prováděcím a implementačním mechanismům nebyla úroveň celkové spolupráce členských zemí v tomto období vysoká. Navzdory zdůrazňování hospodářských vztahů s Ruskem byla orientace Ankary stále výhradně eurocentrická, o čemž svědčí i vstup Turecka do evropské celní unie v roce 1996.

Ke konci devadesátých let zapříčinil hospodářský růst Turecka deficit v energetických dodávkách. Následně proto byla v roce 1997 uzavřena dohoda s Ruskem o výstavbě plynovodu Modrý proud (Blue stream) spojující obě země pod Černým mořem. Vzhledem k dlouhotrvajícím debatám o ceně byla však dohoda plně funkční až v roce 2003.⁹⁷ Stoupající význam dovozu zemního plynu z Ruska vedl k úvahám o diverzifikaci zdrojů a dodávek. Ankara se také snažila vyjednat nové podmínky plateb, které zavazovaly Turecko platit za celkové objednané množství plynu, tudíž i toho neodebraného.⁹⁸

Za důležitý moment v turecké zahraniční politice, který předznamenal změnu ve vztazích s Ruskem, můžeme považovat změnu vlády v Turecku v roce 2002. Strana spravedlnosti a rozvoje vedla kampaň s cílem znovu probudit jednání o přistoupení Turecka do EU a ukázala svůj silný postoj k této problematice během prvních dvou let funkčního období. Zatímco ke konci tisíciletí dominovalo v turecké zahraniční

---

⁹⁵ Cornell, S.E, c. d., s. 71.

⁹⁶ Organisation of the Black Sea Economic Cooperation. *Information Page – About the BSEC*. [Online] Available at <http://www.bsec-organization.org/Information/Pages/testt.aspx> [Accessed 20 May 2010].

⁹⁷ WINROW, Gareth M. *Turkey and the East-West gas transportation corridor*. In: *Turkish studies*, 2004, 23-42, s. 29

⁹⁸ WINROW, G., c. d., s. 29.

politice proevropské myšlení, od roku 2006 dochází k jasnému posunu její orientace směrem na východ. Spory o energetickou bezpečnost v reakci na její zvýšené poptávce pak mění zaměření rovněž na Kavkaz a Rusko a Turecko tak vidí i možnosti k diverzifikaci zahraničního obchodu.

5 MĚNÍCÍ SE POZICE TURECKA NA EVROPSKÉM KONTINENTĚ V PRŮBĚHU 20. STOLETÍ

5.1 Westernizace Turecka (1923 – 1959)

Turecké úsilí o navázání užších vztahů se západním světem a jeho pozdější ambice o začlenění do integračního seskupení tvořícího se v Evropě započalo v období po první světové válce. Bylo spojeno s myšlenkami zakladatele a prvního prezidenta nezávislé Turecké republiky, generála Mustafy Kemala Paši (Atatürk)⁹⁹. 29. října 1923, Mustafa Kemal založil Tureckou republiku ve snaze vytvořit moderní stát, který by se vyrovnal politickému zřízení jeho evropských sousedů. Atatürk v rámci reforem prováděných ze shora¹⁰⁰ zahájil proces přibližování Turecka evropským kulturním a politickým vzorcům: zakázal chalífát; uzákonil odstranění islámu z ústavy a zrušení šariy, která přestala být součástí zákonů země; arabskou abecedu nahradil latinkou; rozpustil náboženské soudy; westernizoval právní systém a obhajoval úplné zrovnoprávnění žen v rámci tureckého státu i společnosti. Zakládající ústava tedy definovala Turecko jako sekulární demokratický stát.¹⁰¹

Režim nastolování stabilizace od roku 1923 však začal časem nabírat stále výrazněji autoritářské rysy. Jeho oporou byla jednoznačně armáda, která plnila roli garanta modernizačních procesů sekularizace a pozápadnění Turecka. Tato razantní modernizace se vyznačovala především pozitivní orientací vůči Evropě a přebíráním západoevropských hodnot.¹⁰²

Turecko projevilo v průběhu své historie nečekaně pozitivní vztah k Evropě, ale i k západní civilizaci jako takové. V období Osmanské říše se Turecko považovalo za jednu z evropských mocností, jelikož byla za jádro říše pokládána její evropská část, Thrákie, přičemž asijská část (především Anatolie a arabské provincie) představovala východní periferii.¹⁰³ Islámský svět usiloval o poznání křesťanské kultury, a jelikož

---

⁹⁹ Atatürk je čestné příjmení Mustafy Kemala a v překladu znamená "otec všech Turků".

¹⁰⁰ GIANNAKOPOULOS, Angelos a BOZYIGIT Esat. *Turkey's European Perspectives: Historical-Cultural and Political Aspects*. In: *Balkanistica 18* [online]. 2005 [cit. 2015-01-06]. Dostupné z: https://www.academia.edu/6005813/Turkeys_European_Perspectives_Historical-Cultural_and_Political_Aspects.

¹⁰¹ PHILIPS, L. David. *Turkey's Dreams of Accession*. In: *Foreign Affairs* [online]. 2004 [cit. 2015-01-06]. Dostupné z: <http://www.foreignaffairs.com/articles/60100/david-l-phillips/turkeys-dreams-of-accession>

¹⁰² GONĚC, Vladimír. *Od "malé Evropy" k "velké Evropě": dějiny rozšiřování Evropských společenství / Evropské unie 1950-2002.*, 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2003, Dějiny evropské integrace. ISBN 80-210-3255-3, s. 135.

¹⁰³ GONĚC, Vladimír, c. d., s. 135.

považoval za hlavní zdroj západní převahy především jeho vojenské vybavení, způsob vedení války, výkonnost jeho hospodářství a způsob vlády, svou pozornost obracel k těmto sférám.¹⁰⁴ Z toho vyplývá, že Turecko zřetelně hledalo svou identitu západním směrem. Svou budoucnost osmanští Turci neviděli ani ve Střední Asii, ani na Blízkém východě, ale v rámci Evropy¹⁰⁵.

Turecko se se Západem výrazněji sblížilo zejména po druhé světové válce. Tehdy se prostřednictvím Trumanovy doktríny zadržování komunismu a za pomoci finanční injekce z Marshallova plánu, která napomohla ke stabilizaci ekonomické a sociální situace v zemi, stalo nedílnou součástí západního bloku¹⁰⁶. Země se postupně integrovala do vznikajících regionálních, hospodářských a bezpečnostních struktur. Turecko se stalo zakládajícím členem Organizace spojených národů (1945), členem Rady Evropy (1949), NATO (1952), Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (1961) a přidruženým členem Západoevropské unie (1992). Přirozeně v následujících letech usilovalo o doplnění svých úzkých politických vztahů se západní Evropou i o vztahy v ekonomické oblasti. To byla jedna z hlavních příčin, proč Turecko projevilo zájem o připojení k nově vzniklému Evropskému hospodářskému společenství.¹⁰⁷

5.2 Přibližování Turecka k evropskému společenství (ES) (1952 – 1972)

Turecko započalo své integrační úsilí v roce 1959, kdy krátce po založení Evropského hospodářského společenství (EHS) následovalo Řecko a podalo svou žádost o přidružené členství v tomto uskupení.¹⁰⁸ Tyto ambice Turecka je třeba vnímat v širších souvislostech probíhající ekonomické obnovy a integrace Evropy a současné rivality dvou antagonistických bloků v období tzv. studené války. Turecko se obávalo izolace, a protože považovalo země účastníci se evropského integračního projektu za své spojence a partnery, snažilo se začlenit do tvořících se struktur a těžit z výhod

---

¹⁰⁴ LEWIS, Bernard. *Kde se stala chyba? Vliv Západu na Střední východ a jeho následná odpověď*. Praha: Volvox Globator, 2003, Rubikon (Volvox Globator), sv. 1. ISBN 80-720-7478-4, s. 77.

¹⁰⁵ O „civilizačních“ vlivech Evropy vůči Osmanské říši blíže pojednává Gong 1984: 106-119.

¹⁰⁶ URWIN, Derek W. *The community of Europe: a history of European integration since 1945*. New York: Longman, 1995, ISBN 05-822-3199-X, s. 13-18

¹⁰⁷ EU-Turkey relations. In: *EurActiv - EU News & policy debates, across languages* [online]. 2005 [cit. 2015-01-06]. Dostupné z: <http://www.euractiv.com/enlargement/eu-turkey-relations/article-129678>

¹⁰⁸ GONĚC, Vladimír, c. d. s. 137

volného obchodu.¹⁰⁹ Turečtí političtí lídři navíc chápali užší vztahy s nově vzniklým EHS jako záruku existence svého sekularizovaného, demokratického a prozápadně orientovaného státu.¹¹⁰ V souvislosti se studenou válkou bylo Turecko díky Spojeným státům úzce svázané se západní strukturou. V době, kdy rozpínání Sovětského svazu a americké úsilí 'zadržet' komunistickou hrozbu definovalo politickou, ekonomickou a mentální mapu Evropy, Turecko se uvážene a důrazně přidalo na stranu Západu. V tehdejší převládající mezinárodní situaci bylo na Turecko pohlíženo jako na přirozeného partnera v procesu evropské integrace.¹¹¹

V tomto období byla reakce EHS na tureckou žádost kladná. Evropští političtí představitelé se však obávali případného narušení rovnováhy ve východním Středomoří.¹¹² Samotnou odpověď EHS na tureckou žádost představovalo uzavření dohody o přidruženém členství 12. září 1963, která vstoupila v platnost v roce 1964. Tato tzv. Ankarská dohoda o přidružení upravovala proces postupného budování celní unie mezi danými aktéry.¹¹³ Obsahovala sice vágní předpoklad budoucího plného členství Turecka v EHS,¹¹⁴ ale vyhýbala se stanovení konkrétního časového harmonogramu integračního procesu, čímž zdůraznila nutnost zdlouhavé přípravy Turecka, ale i samotného Společenství na případné rozšíření.

Přechod k celní unii byl poměrně pomalý. Poznamenala ho snaha tureckých podnikatelských kruhů chránit svou domácí produkci. EHS sice jednostranně zrušilo většinu cel a množstevních omezení vůči tureckému průmyslovému zboží, celý proces budování celní unie byl ale zpochybněn zahrnutím Turecka do všeobecného preferenčního systému vytvořeného pro středomořské země.¹¹⁵ Celní unie s EHS začala standardně fungovat až počátkem roku 1996, po uplynutí dvaadvacetileté přechodové fáze, která byla stanovena dodatkovým protokolem k ankarské dohodě z roku 1973.

---

¹⁰⁹ Turecká žádost o členství byla pravděpodobně iniciována i předchozí řeckou žádostí. V jejich vzájemných vztazích totiž výrazně rezonovalo napětí, vzájemná politická a ekonomická soutěživost.

¹¹⁰ GONĚC, Vladimír, c. d., s. 137.

¹¹¹ GRIFFITHS, Richard T. a ÖZDEMİR Durmuş. *Turkey and the EU enlargement: processes of incorporation*. Istanbul: Istanbul Bilgi University Press, 2004, ISBN 97-561-7601-6, s. 17.

¹¹² MOLEK, Pavel. Lucemburská skupina: Polsko, Česká republika, Maďarsko, Slovensko, Estonsko, Kypr, (Turecko). In Fiala, P., Pitrová, M. (eds.): *Rozšiřování ES/EU*. Brno: Masarykova univerzita v Brně, Mezinárodní politologický ústav, 2003. s. 183. ISBN 80-210-3041-0.

¹¹³ Jednalo se o tři fáze integrace Turecka do Společenství, zejména v otázkách celních bariér, přičemž třetí, časově neohraňované období, mohlo být zakončeno plným členstvím.

¹¹⁴ Článek 28: „Jakmile pokročí naplnění této dohody do takové míry, která potvrdí plnou akceptaci závazků vyplývajících ze Smlouvy o založení Evropského společenství Tureckem, smluvní strany prozkoumají možnost vstupu Turecka do Společenství.“ REPUBLIC OF TURKEY, Ministry of Foreign Affairs, *Ankara Agreement* [online]. 1963 [cit. 2015-01-07]. Dostupné z: <http://www.abgs.gov.tr/?p=117&l=2>.

¹¹⁵ MOLEK, Pavel, c. d., s. 184.

5.3 Období zpomalení integrace Turecka do ES

Přestože uzavření dodatkového protokolu mělo nastartovat intenzifikaci vztahů Turecka s EHS, v období sedmdesátých a osmdesátých let dvacátého století došlo k jejich stagnaci. Příčiny tohoto stavu tkvěly jak v tehdejší vnitropolitické situaci v Turecku, tak i v poměrech na mezinárodní scéně.

Jeden z nejvýznamnějších determinantů ovlivňujících podobu evropsko-tureckých vztahů představovala turecká intervence na Kypr v roce 1974. Ta znamenala kritický posun v pohledu členských států EHS na Turecko a započala sérii konfliktů mezi ním a Kyprem, běžně označovanou za tzv. Kyperský problém. Zmíněná intervence Turecka byla vyvolaná pokusem řecké vojenské junty zmocnit se celého ostrova, který měl a neustále má pro Turecko mimořádně velký strategický význam. Deklarovanou příčinou ozbrojeného zásahu byla především snaha ochránit práva turecko-kyperské menšiny obývající severní část ostrova, kterou Turecko následně okupovalo.¹¹⁶ Kypr byl rozdělen na dvě zóny, severní a jižní, přičemž v každé z nich byl vytvořen samostatný stát. Z jižní, řecké zóny, která představuje dvě třetiny rozlohy ostrova, vznikla Kyperská republika. Vláda této republiky je mezinárodně uznána (kromě Turecka) za legitimního zástupce celého kyperského ostrova. Severní, turecká část se od roku 1983 nazývá Severokyperská turecká republika (též Turecká republika severního Kypru). Uznává ji jedině Turecko, na kterém je vojensky i hospodářsky mimořádně závislá.¹¹⁷

Turecko, ale i EHS jako takové, se muselo vypořádat i s výrazným hospodářským úpadkem, který byl ve světové ekonomice vyvolán dvěma ropnými krizemi v letech 1973 a 1979. Nepříznivá ekonomická situace vedla několik zemí k znovunastolení protekcionismu, který měl zabránit odlivu kapitálu a zároveň měl sloužit k ochraně domácí produkce. Samotné EHS zavedlo v 70. a 80. letech několik ochrannářských opatření a proto v 70. letech plnění ustanovení Ankarské dohody výrazněji nepokročila.¹¹⁸

V tomto období začala navíc v Turecku narůstat ekonomická nestabilita a politické turbulence. Posílení politického islamismu, polarizace politických sil, všeobecný chaos a násilné pouliční střety vyvrcholily roku 1980 vojenským převratem,

---

¹¹⁶ GRIFFITHS, Richard T a ÖZDEMİR Durmuş, c. d., s. 20.

¹¹⁷ NUGENT, Neill. EU Enlargement and 'the Cyprus Problem'. In: *JCMS: Journal of Common Market Studies* [online]. 2000, s. 135 [cit. 2015-01-06]. ISSN 0021-9886. DOI: 10.1111/1468-5965.00212. Dostupné z: <http://doi.wiley.com/10.1111/1468-5965.00212>.

¹¹⁸ GRIFFITHS, Richard T a ÖZDEMİR Durmuş, c. d., s. 20.

v jehož rámci převzala moc v zemi armáda.¹¹⁹ Armáda sice potvrdila svou roli garanta prozápadní a evropské orientace Turecka, na dlouhou dobu ale zmařila turecké šance na plnoprávné členství v EHS.

K obnovení demokracie v zemi došlo roku 1983, kdy byla přijata nová ústava a moc byla předána zpět civilnímu sektoru. Paradoxem však je, že v zájmu zachování demokratického charakteru státu bylo do této ústavy zapracováno několik ustanovení omezujících politická a občanská práva občanů Turecka. Mezitím se ale EHS, a zejména Evropský parlament začali výrazněji zabývat otázkou demokracie a lidských práv. Vývoj v Turecku proto okamžitě vedl k přerušení finanční pomoci a k neurčitému odkladu všech rozhovorů s Tureckem v rámci Rady pro přidružení. Tento stav přitom trval až to konce roku 1986.¹²⁰

5.4 Přístupové rozhovory Turecka s EU

Vztahy Turecka s ES jsou v 80. a 90. letech 20. století charakterizované kombinací rapidního pokroku ve vývoji turecké ekonomiky směrem k otevřené a konkurenceschopné ekonomice se zhoršováním politického dialogu mezi danými aktéry. Turecko se stalo významným obchodním partnerem Společenství, jejich vzájemná komunikace byla však často bouřlivá a nepřátelská.¹²¹

Přestože v pohledu ES na Turecko evidentně přetrvávala averze vůči tureckému politickému systému a jeho pojetí demokracie, vláda Turguta Özala se (povzbuzená úspěchem ekonomických reforem) 14. dubna 1987 rozhodla podat formální žádost o plné členství v Evropských Společenstvích. Evropská komise (EK) ve svém posudku k turecké žádosti ze dne 20. prosince 1989 sice uznala způsobilost Turecka na případné plné členství, ale v důsledku změn ve Společenství, kvůli pohybům v Evropě i vzhledem k politické a ekonomické situaci Turecka nedoporučila zahájit přístupová jednání. Namísto toho Komise navrhla několik opatření k přípravě Turecka na členství, přičemž jeho žádost měla být přehodnocena po roce 1995. Z uvedeného vyplývá, že ES se sice stavělo kriticky k ekonomickým a politickým poměrům v Turecku, které zdaleka

---

¹¹⁹ Turecko a Evropská unie: Spíš partner než kandidát. In: *Europeum: Institut pro evropskou politiku* [online]. 2002 [cit. 2015-01-06]. Dostupné z: <http://www.europeum.org/cz/integrace/35-integrace--13/865-spis-partner-nez-kandidat-turecko-a-evropska-unie>.

¹²⁰ GRIFFITHS, Richard T a ÖZDEMİR Durmuş, c. d., s. 22.

¹²¹ BARCHARD, David *Turkey and the European Union*. Centre for European Reform. 1998 [cit. 2015-01-08] Dostupné z: http://www.cer.org.uk/sites/default/files/publications/attachments/pdf/2011/p093_turkey-2011.pdf, s. 4-5.

nedosahovaly západoevropských standardů, jeho žádost ale nevžene nadobro ze stolu. Někteří odborníci tvrdí, že výrazným argumentem při zvažování možnosti členství Turecka v ES byla jeho strategická pozice v blízkovýchodním regionu, v jehož rámci představovalo jakýsi nárazník vůči hrozbám militantnímu islamismu, a jeho členství v NATO. Turecku se vždy dostávalo "speciálního pochopení", které zahrnovalo i přimhouřenýma jednoho oka vůči násilnostem páchaným tureckou armádou a vládou na vlastním obyvatelstvu.¹²²

---

¹²² SUGDEN, Jonathan. *Leverage in theory and practice: Human rights and Turkey's EU candidacy*. In Ugur, Mehmet; Canefe, Nergis (eds.), (2004): *Turkey and European Integration. Accession prospects and issues*. London: Routledge, ISBN 9781134339402, s. 242.

6 BEZPEČNOSTNÍ A POLITICKÉ FAKTORY OVLIVŇUJÍCÍ SOUČASNÝ STAV PŘÍSTUPOVÉHO PROCESU TURECKA K EU

Nejobecnější a vrcholný program státu, respektive skupiny států v oblasti obrany národních zájmů je bezpečnostní strategie. Stanovována bývá na základě analýzy bezpečnostního prostředí, klasifikace hrozeb a rizik, mezinárodních závazků a národních zájmů. Pozornost věnuje zpravidla bezpečnosti vnitřní i vnější. Podobně definuje, jakými způsoby a jakými prostředky by měla být uskutečňována.¹²³

6.1 Evropská bezpečnostní strategie

Evropská bezpečnostní strategie (EBS) byla představena 17. června 2003 vysokým zmocněncem pro společnou zahraniční a bezpečnostní politiku Evropské unie Javierem Solanou v dokumentu s názvem *Bezpečná Evropa v lepším světě*. Tento dokument následně 12. prosince 2003 přijala Evropská rada. Evropská unie tak získala bezpečnostní strategii, v níž jsou identifikovány bezpečnostní hrozby, kterým Evropa čelí, jakož i způsoby, jak se s těmito hrozbami vypořádat. Strategické cíle, které si dokument *Bezpečná Evropa v lepším světě* vytyčuje, stojí na dvou pilířích. Tím prvním je budování bezpečnosti v evropském regionu a tím druhým pomáhat tvorbě příznivého mezinárodního prostředí především prostřednictvím prevence vzniku konfliktů.¹²⁴

První hrozbou, kterou EBS identifikuje, je terorismus. Jeho moderní podoba má globální rozsah a je spojena s násilným náboženským extremismem. Společný koordinovaný postup členský států při řešení této bezpečnostní otázky je vyžadován z důvodu identifikování Evropy jako cíle a zároveň i základny terorismu.

Další rozpoznanou hrozbou je proliferační zbraní hromadného ničení. Největší nebezpečí spočívá v tomto směru v regionu Blízkého východu a je provázáno s hrozbou zmocnění se těchto zbraní teroristy.¹²⁵ Pro Evropu je navíc nebezpečné i šíření raketových technologií. Je však nutné podotknout, že všechny vyjmenované hlavní

¹²³ FRANK, Libor. *Bezpečnostní politika*. In: ZEMAN, Petr. *Česká bezpečnostní terminologie: Výklad základních pojmů*. Brno, 2002, s. 82-85.

¹²⁴ FIALA, Petr a PITROVÁ Markéta. *Evropská unie*. Brno, 2009, ISBN 978-807-3252-236. s. 646

¹²⁵ RADA EVROPSKÉ UNIE. *Evropská bezpečnostní strategie: Bezpečná Evropa v lepším světě* [online]. Brusel, 2009 [cit. 2015-01-07]. ISBN 978-92-824-2416-2. Dostupné z: http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/librairie/PDF/QC7809568CSC.pdf.

bezpečnostní hrozby spolu úzce souvisí a jejich nebezpečnost výrazně narůstá právě s jejich propojeností.

Třetí hrozbu představují regionální konflikty, které mohou ohrozit regionální stabilitu a přímo i nepřímo zasáhnout evropské zájmy. Mohou být též podnětem pro terorismus nebo impulsem pro získání zbraní hromadného ničení.¹²⁶

Diktátorské režimy a zhroucené státy (failed states), v nichž nedochází k efektivnímu výkonu státní moci nad územím a obyvatelstvem a vyznačují se slabými standardy ochrany lidských práv, velmi vysokou mírou korupce či zneužíváním moci, představují další hrozbu pro Evropskou unii. Tyto entity oslabují globální vládnutí, prohlubují regionální nestabilitu a poskytují zázemí terorismu a organizovanému zločinu.¹²⁷

Samotný organizovaný zločin uvádí EBS jako jednu z hlavních bezpečnostních hrozeb. Jedná se především o zločiny spojené s pašováním drog, obchodem s lidmi, ilegálním přistěhovalectvím a obchodem se zbraněmi. Ty úzce souvisí už s předešlými hrozbami, obzvláště s regionálními konflikty a zhroucenými státy.¹²⁸

V roce 2008 bylo provádění EBS zhodnocené Evropskou radou a také došlo k její aktualizaci. V rámci ní přibyly další tři hrozby, které byly společně rozpoznány státy EU. Tou první je kyberterorismus, respektive trestná činnost páchaná na internetu. Cílem těchto útoků jsou soukromé i státní informační systémy a tyto útoky tak představují nejen ekonomickou a politickou, ale i vojenskou zbraň.¹²⁹

Další nově rozpoznávaná hrozba je spojena s bezpečností zásobování energiemi. Kvůli závislosti Evropské unie na dodávkách ropy a zemního plynu z nečlenských států a pravděpodobnosti, že tato závislost v budoucnu ještě vzroste, představuje energetická bezpečnost důležitou oblast společné evropské bezpečnostní politiky. EBS zvláště volá po diverzifikaci zdrojů a tranzitních tras, především přes Turecko a Ukrajinu jakož i větší angažovanosti ve Střední Asii, na Kavkaze a v Severní Africe.

---

¹²⁶ BERENSKOETTER, F. Sebastian. Mapping the Mind Gap: A Comparison of US and European Security Strategies. In: *Security Dialogue*. [online]. London, 2005, s. 71-92. ISSN 0967-0106. DOI:

10.1177/0967010605051925. Dostupné z: <http://sdi.sagepub.com/cgi/doi/10.1177/0967010605051925>.

¹²⁷ EICHLER, Jan. Evropská bezpečnostní strategie (ESS 2003) a její srovnání se Strategickou koncepcí NATO (1999) a National Security Strategy USA (NSS 2002). [online]. [cit. 2015-01-07]. Dostupné z: <http://www.dokumenty-iir.cz/PolicyPapers/EichlerPP.kveten08.pdf>.

¹²⁸ WEISS, Tomáš. Evropská bezpečnostní strategie ve světle Národní bezpečnostní strategie USA. In: *EuroActiv* [online]. 2004 [cit. 2015-01-07]. Dostupné z: <http://www.euractiv.sk/obrana-a-bezpecnost/analyza/evropska-bezpecnostni-strategie-ve-svtle-narodni-bezpecnostn>.

¹²⁹ RADA EVROPSKÉ UNIE. *Evropská bezpečnostní strategie: Bezpečná Evropa v lepším světě*, c. d.

Dopady na evropskou bezpečnost mohou mít podle EBS i změny klimatu, které jsou chápány jako třetí nová hrozba. Strategie předpokládá, že změny klimatu vyvolají degradaci životního prostředí, přírodní katastrofy a boje o zdroje, které ještě více zesílí konfliktní situace. Při řešení těchto hrozeb je však mimořádně nutná spolupráce s dalšími regionálními organizacemi a také s OSN.¹³⁰

6.2 Turecká bezpečnostní politika a strategie

Mustafa Kemal Atatürk nastínil ve svém projevu v roce 1931 základní premisy, na nichž by podle něj turecká zahraniční politika měla stát. Ty jsou vyjádřeny ve známém hesle „mír doma, mír ve světě“, na které odkazuje i preambule turecké ústavy.¹³¹ Z této zásady vychází i turecká politika nulových problémů se sousedy.¹³² Tato hesla však představují zejména cíle a ideály zahraniční politiky neodrážející dnešní realitu. Turecká zahraniční politika je proto orientována na výsledek, je pragmatická a realistická.

Konfliktní otázky ve vztahu k sousedním zemím řeší politika nulových problémů v případě Arménie, Íránu, Iráku a Sýrie. U prvního jmenovaného státu dokument přiznává slabiny v podpoře dobrých vztahů, avšak stejně jako v případě ostatních zemí doufá ve vývoj v procesu jejich normalizace. V případě zhoršení spolupráce se Sýrií se však nejedná o selhání politiky nulových problémů, ale o důsledky krize a občanské války v Sýrii, která ohrožuje Turecko.¹³³

V současnosti je turecká bezpečnostní politika vyjádřena v Dokumentu národní bezpečnostní politiky (Milli Güvenlik Siyaset Belgesi, MGSB), obecně známém pod pojmem Červená kniha. Vydává ho turecká Národní bezpečnostní rada (Milli Güvenlik Konseyi, MGK). V Červené knize jsou identifikovány bezpečnostní hrozby pro tureckou národní bezpečnost, z nichž vychází určené priorit a rovněž i definování strategie, jak jim čelit. Dokument bývá vydáván zpravidla každých pět let. Naposledy byla aktualizovaná verze Červené knihy schválena v roce 2010, přičemž přinesla řadu významných změn v tradičním vnímání bezpečnostních hrozeb pro Turecko. Protože je

---

¹³⁰ RADA EVROPSKÉ UNIE. *Evropská bezpečnostní strategie: Bezpečná Evropa v lepším světě*, c. d.

¹³¹ REPUBLIC OF TURKEY. Ministry of Foreign Affairs. *Constitution of the Republic of Turkey* [online]. [cit. 2015-01-07]. Dostupné z: http://global.tbmm.gov.tr/docs/constitution_en.pdf.

¹³² REPUBLIC OF TURKEY. Ministry of Foreign Affairs. *Policy of Zero Problems with our Neighbors*. [online]. [cit. 2015-01-07]. Dostupné z: <http://www.mfa.gov.tr/policy-of-zero-problems-with-our-neighbors.en.mfa>.

¹³³ REPUBLIC OF TURKEY. Ministry of Foreign Affairs. *Policy of Zero Problems with our Neighbors*, c. d.

Červená kniha neveřejná, je možné informace o strategii čerpat pouze ze sekundární literatury nebo z dalších zahraničněpolitických dokumentů Turecka.¹³⁴

Verze z roku 2010 vychází z politiky nulových problémů se sousedy, což se projevilo jako jeden z důvodů změn, které přináší. Změnil se tak přístup turecké zahraniční politiky k několika státům. Jedním z nich je Řecko, jehož snahy o rozšíření teritoriálních vod již nejsou vnímány jako „*casus belli*.“ Konflikt s Řeckem je proto označen za nepravděpodobný. Dalším příkladem je Rusko, s nímž Turecko v minulosti nesouhlasilo v jeho zahraniční politice v kavkazském regionu, ale v aktuálním dokumentu již volá po spolupráci a obchodování s ním.¹³⁵

V turecké Červené knize jsou také nově rozeznávány bezpečnostní hrozby, kterým může země v budoucnu čelit. Patří mezi ně kybernetické útoky, změny klimatu v důsledku globálního oteplování a otázky energetické bezpečnosti. Tento širší přístup k pojmu bezpečnost a bezpečnostní hrozba je v souladu s teorií Kodaňské školy, která rozšiřuje klasický vojenský koncept bezpečnosti o koncept realistický a nevojenskou agendu – ekonomickou, environmentální a sociální.

Turecká národní obranná politika identifikuje šest hlavních bezpečnostních hrozeb, kterým musí Turecká republika v době po skončení studené války čelit. Těmito hrozbami jsou politická a hospodářská nestabilita v některých zemích; regionální a etnické konflikty; proliferační zbraní hromadného ničení a raket dlouhého doletu; náboženský fundamentalismus; pašování drog a zbraní všech druhů a v neposlední řadě mezinárodní terorismus.¹³⁶

Další dokument tureckého ministerstva zahraničních věcí¹³⁷ identifikuje bezpečnostní hrozby, které jsou prakticky identické s těmi uváděnými v EBS. Konkrétně se jedná o terorismus, organizovaný zločin, ohrožení energetické bezpečnosti a proliferační zbraní hromadného ničení. K těmto hrozbám přidává i hrozbu plynoucí z nekontrolovatelné migrace v důsledku ozbrojeného konfliktu.¹³⁸

---

¹³⁴ Turkey's new secret "Red Book" for security approved. *TR Defence: Turkish Military & Geopolitics Portal* 23. 11. 2010, [online]. [cit. 2015-01-07]. Dostupné z: <http://www.trdefence.com/?p=2513>

¹³⁵ YANAROCAK, Hay Eytan Cohen. The Red Book: The Bible of Turkish Foreign Policy. In: *Academia.edu*, [online]. 2010 [cit. 2015-01-07]. Dostupné z: https://www.academia.edu/355307/The_Red_Book_The_Bible_of_Turkish_Foreign_Policy

¹³⁶ REPUBLIC OF TURKEY. Ministry of Foreign Affairs. *Turkey's National Defence Policy* [online]. [cit. 2015-01-07]. Dostupné z: <http://www.msb.gov.tr/Birimler/GNPP/html/pdf/p4c1.pdf>.

¹³⁷ REPUBLIC OF TURKEY. Ministry of Foreign Affairs. *Turkey's Perspectives and Policies on Security Issues*, [online]. [cit. 2015-01-07]. Dostupné z: http://www.mfa.gov.tr/i_-turkey_s-security-perspective_-historical-and-conceptual-background_-turkey_s-contributions.en.mfa

¹³⁸ Tato hrozba se v kontextu Turecka jeví jako zvláště aktuální, pokud vezmeme v úvahu, že Turecko je v posledních letech jedním z hlavních cílů uprchlíků ze Sýrie.

Tento dokument také přiznává, že v 21. století stát nečelí pouze vojenským hrozbám, ale uznává i možnosti ohrožení státu pocházející z dalších oblastí, např. ekonomické nebo sociální. Proto považuje za důležité zvolit širší přístup potřebný k eliminování všech současných bezpečnostních hrozeb, za jejichž účelem je nutná spolupráce na mezinárodní úrovni založená na partnerství, dialogu a v neposlední řadě i tzv. soft powers (měkká síla/moc), které turecká, stejně jakož i unijní politika hojně používají jako nástroj zahraniční politiky.¹³⁹

Cílem Turecka v příštích letech je kromě plnohodnotného členství v Unii i zvýšení jeho vlivu na Středním a Blízkém východě, nikoli pouze v oblasti hospodářské spolupráce, ale i bezpečnosti. Země chce hrát důležitou roli jako mediátor v řešení regionálních konfliktů a snaží se aktivně působit ve světové politice a mezinárodních organizacích. Podle Adama byla turecká politika nulových problémů až do nedávné doby velmi úspěšná v procesu normalizaci vztahů s některými státy regionu, ale Arabské jaro situaci značně zkomplikovalo. Avšak i přesto se Turecko snaží podporovat transformační proces v zemích Blízkého východu směrem k demokraciím, které budou eventuálně vést k větší stabilitě, bezpečnosti a míru v regionu. Adam poznamenává, že stejně jako EBS, jiný než mnohostranný přístup k intervenci s problémovými sousedy Turecko zaujme jen těžko.¹⁴⁰

6.3 Plnění kodaňských kritérií

Politika rozšiřování EU dnes disponuje přesně stanoveným procesem a formulovanými podmínkami pro vstup nových členů. Nebylo však tomu tak vždy. Strategie rozšíření je výsledkem dlouhodobého procesu, EU získávala podněty pro její tvorbu během dosavadních pěti rozšíření. Kodaňská kritéria tvoří v současnosti základní stavební prvek politiky rozšiřování. Kritéria pro vstup nových členských států do EU nesou přívlastek "kodaňská" podle místa jejich přijetí v Kodani při zasedání Evropské rady 21. - 22. června 1993. Zástupci dvanácti států EU se tehdy dohodli na možném členství „přidružených států střední a východní Evropy, které si přejí stát se členy EU“. Přijetí nových členů bylo postaveno na předpokladu, že budou schopni „přijmout

---

¹³⁹ Příkladem mohou být dohody o volném obchodu, které Turecko uzavřelo s některými zeměmi Středního a Blízkého východu, jakož i Severní Afriky.

¹⁴⁰ ADAM, Laura Batalla. Turkey's Foreign Policy in the AKP Era: Has There Been a Shift in the Axis?. In: *Turkish Policy Quarterly* [online]. 2012 [cit. 2015-01-07]. Dostupné z: http://www.turkishpolicy.com/dosyalar/files/vol_11-no_3%20adam.pdf.

povinnosti vyplývající z členství splněním ekonomických a politických podmínek“. Tyto podmínky byly stanoveny následovně: „Pro členství se vyžaduje, aby kandidátská země měla stabilní instituce garantující demokracii, právní stát, lidská práva a respektování a ochranu menšin, funkční tržní hospodářství a schopnost čelit konkurenčnímu tlaku a tržním silám v rámci Unie. Předpokladem členství je schopnost vzít na sebe závazky vyplývající z členství a zejména přijetí cílů politické, hospodářské a měnové unie¹⁴¹.“¹⁴² Důležitým faktorem v zájmu EU i kandidátských zemí je absorpční schopnost celku přijmout nové členy. EU si vyhrazuje právo rozhodnout, kdy kandidátská země kritéria splňuje, a kdy je EU připravena nového člena přijmout. Podmínky z oblasti politické, ekonomické a přijetí tzv. *acquis* byly na summitu v Kodani a zahrnují vždy několik oblastí, které Evropská komise hodnotí při posuzování pokroku při plnění kodaňských kritérií.

6.3.1 Kodaňská politická kritéria

Samotné otevření přístupových jednání s kandidátským státem je mj. podmíněné naplněním základních politických kritérií. Kandidátské země tak mají na jedné straně povinnost implementovat základní demokratické principy, na straně druhé je to pro ně příležitost pro větší demokratizaci politického systému a zavedení nových zákonů týkajících se lidských práv. Vznik politických kritérií v roce 1993 byl motivován aspirací zemí střední a východní Evropy k navrácení se k západoevropskému modelu demokracie.¹⁴³ Na konci procesu vyjednávání by proto kandidátské země měly plně vyhovovat Kodaňským politickým kritériím, která jsou zakotvena v článku č. 6 Smlouvy o Evropské Unii.

„Unie je založena na zásadách svobody, demokracie, úctě k lidským právům a základním svobodám, a právním státě, zásadách společných členským státům. Unie ctí základní práva zaručená Evropskou konvencí pro ochranu lidských práv a základních

---

¹⁴¹ „Membership requires that the candidate country has achieved stability of institutions guaranteeing democracy, the rule of law, human rights and respect for and protection of minorities, the existence of a functioning market economy as well as the capacity to cope with competitive pressure and market forces within the Union. Membership presupposes the candidate's ability to take on the obligations of membership including adherence to the aims of political, economic and monetary union.“

¹⁴² EUROPEAN COUNCIL. *Copenhagen European Council, 21 and 22 June 1993. Presidency conclusions*. [online][cit. 2015-01-07]. Dostupné z: http://www.consilium.europa.eu/ueDocs/cms_Data/docs/pressData/en/ec/72921.pdf. s. 13.

¹⁴³ FAUCOMPRET, Erik a KONINGS, Jozef. *Turkish accession to the EU: satisfying the Copenhagen criteria*. New York: Routledge, 2008, ISBN 02-039-2896-2., s. 151.

svobod podepsanou v Římě dne 4. listopadu 1950, které jsou výsledkem ústavních tradic společných členským státům.¹⁴⁴

Vzhledem k tomu, že samotná politická kritéria jsou zakotvena v primárním právu EU, Unie očekává od kandidátských zemí provedení reforem jejich politických systémů a zlepšení v oblasti svobody, demokracie, vlády práva, lidských práv a základních svobod včetně implementace evropského práva.

Evropská komise ve svých hodnotících zprávách o pokroku dělí politická kritéria na dvě části: Demokracie a právní stát, Lidská práva a ochrana menšin. Zároveň monitoruje dodržování mezinárodních závazků, regionální spolupráci a dobré sousedské vztahy s členskými a kandidátskými státy. Tyto požadavky nejsou zakotveny v kodaňských politických kritériích, pro jejich významnou roli však jsou součástí vyjednávacích rámců s kandidátskými zeměmi.

V části Demokracie a právní stát EK hodnotí demokratické principy uplatňované hlavními institucemi, jako jsou prezident, parlament a vláda. Jde hlavně o demokratické standardy při získání moci, demokratické praktiky používané ve výkonu moci a reformy směřující k větší demokracii. V případě, že reformní procesy v dané kandidátské zemi vedly i ke změnám ústavy, EK je nenechává bez povšimnutí. Pro plné dodržování principů demokracie a efektivnosti je potřeba efektivní místní samosprávy a veřejné správy. K ostře sledovanému tématu patří v případě Turecka rovněž autonomie bezpečnostních složek státu a jejich vztahy s civilní sférou stejně jako efektivní fungování soudního systému a nastavení a protikorupčních opatření.

Ve druhé části s názvem Lidská práva a ochrana menšin se zkoumá stav a dodržování jednotlivých práv a svobod i dodržování mezinárodního práva týkajícího se lidských práv. Jednotlivá práva zahrnují občanská, politická, ekonomická a sociální práva jako práva menšin, ochrana menšin a jejich kulturní práva. Situace a zacházení s uprchlíky a přesídlenými osobami v rámci země je také v pozornosti EK. V případě Turecka EK také sleduje situaci na jihu a jihovýchodě země.

6.3.2 Kodaňská ekonomická kritéria

Při zkoumání, zda daná kandidátská země splňuje kodaňská ekonomická kritéria, je EK vedená závěry summitu z Kodaně z roku 1993, které určují dvě oblasti

---

¹⁴⁴ Smlouva o Evropské unii (92/C191/01), článek 6 [online][cit. 2015-01-07]. Dostupné z: http://www.euroskop.cz/gallery/2/760-smlouva_o_eu.pdf

ekonomických kritérií: Existence funkčního tržního hospodářství a Schopnost vyrovnat se s konkurenčními tlaky a tržními silami v rámci Unie. Podmínka funkčního tržního hospodářství je posuzována na základě několika ukazatelů. Jedná se o základy hospodářské politiky, ukazatele makroekonomické stability, podmínky vstupu na trh a odchodu z trhu, výkonnost právního systému a fungování finančního sektoru. Schopnost vyrovnat se s tlaky uvnitř Unie je zkoumána na základě následujících oblastí. První oblastí je lidský kapitál zahrnující úroveň vzdělávání a pružnost pracovního trhu a fyzický kapitál, pod který patří vývoj v infrastruktuře a domácí a zahraniční investice. Druhou oblastí pro posuzování schopnosti vyrovnat se s tlaky v Unii je sektorová struktura ekonomiky. Hlavní důraz je kladen na sektorové posuny, podnikovou strukturu a rozvoj malých a středních podniků. Dalšími podstatnými faktory při posuzování schopnosti ekonomiky vyrovnat se s tlaky v Unii jsou vliv státu na konkurenceschopnost ekonomiky a hospodářská integrace se současnými státy EU.

Ačkoliv je Turecko už od roku 1963 propojeno s Evropským hospodářským společenstvím a podání přihlášky do EU proběhlo již v roce 1987, získalo Turecko kandidátský status až na konci 90. let. V roce 2005 začala přístupová jednání, problémem nicméně zůstává schválení přídatného protokolu Ankarské asociační dohody o otázce Kypru v Turecku. EU proto zatím odmítá provizorně uzavřít jakoukoliv z projednávaných kapitol. Dalším problémem zůstávají například rozdíly mezi státním zřízením v Turecku a ve členských státech EU nebo dodržování lidských práv v zemi.

ZÁVĚR

Turecko se v poslední době obrací ke své minulosti, která byla z různých důvodů a záměrně potlačována. Historické dědictví poukazuje na slavné časy, kdy Osmanská říše byla velkou mocností ovládající obrovskou část světa od Balkánu až po Střední Asii. Projevy neo-osmanismu v zahraniční politice podporují větší propojení těchto regionů na Turecko v rámci jeho rostoucích regionálních ambicí a vlivu. Tyto vazby fungují na základě historických kontaktů, náboženské tradice a etnicko - kulturním principu. V rámci priorit zahraniční politiky Turecké republiky se projevují také v jednom z jejích hlavních vektorů - ve vztazích s Blízkým východem a Střední Asií. K dosažení svých cílů využívá Turecko měkkou sílu. Tento přístup měl přispět ke zlepšení vztahů Turecka s jeho sousedy, především s Irákem, Íránem a donedávna i se Sýrií. Tato politika podle vývoje posledních let však neuspěla nebo uspěla jen částečně.

Vztahy se Sýrií představovali po celá desetiletí v podstatě latentní konflikt týkající se sporného Alexandrettského sandžaku a obviňování s podpory kurdského terorismu. Přesto, že se podařilo tyto konflikty urovnat, vypuklo Arabské jaro a poté občanská válka v Sýrii, která opět znemožňuje normalizaci vzájemných vztahů. Válka v blízkosti turecko-syrských hranic znamená přímé i nepřímé ohrožení Turecka. Zejména množství uprchlíků ohrožuje sociální a ekonomickou bezpečnost. Vzhledem k současným hrozbám Islámského státu a pravděpodobného návratu zahraničních bojovníků zpět do domovských zemí, existuje předpoklad, že tyto bojovníci se budou snažit dostávat dále do tureckého vnitrozemí právě přes tyto hranice a infiltrovat se do tamní společnosti s využitím dalšího možného plánování nelegálního přechodu do EU. Toto riziko hodnotím jako současnou největší bezpečnostní hrozbu pro Turecko i pro členské státy EU.

Vztahy Turecka s Izraelem, jeho dlouhodobým tradičním spojencem, velmi utrpěly, a to zejména po incidentu flotily v Gaze v roce 2010. I když počátkem roku 2013 došlo k mírnému zlepšení po tom, co se Izrael omluvil, je současná turecká politika otočená stále silně proti židovskému státu. Uklidnění by mohlo nastat cestou obnovení ekonomicko-hospodářských vazeb. Přestože představitelé Turecka hovoří silnou rétorikou na podporu Palestiny, mohlo by dlouhodobě silné partnerství Turecka s USA, největším podporovatelem Izraele, napomoci zabránit potencionálnímu vzniku ozbrojeného konfliktu. Nicméně vzhledem k současné silnější politické orientaci Turecka směrem k zemím BSV a Asie nelze odhadnout, jestli by případný konflikt Izraelského

státu s Palestinou, nebo jinou muslimskou zemí nebyl příčinou nebo záminkou k ukončení či potlačení vazeb Turecka se zeměmi EU, USA nebo NATO.

Pramen další hrozby pro Turecko, a díky současnému i budoucímu propojení produktovodů i pro EU, vychází z oblasti energetického sektoru. Jde zejména o bohaté naleziště ropy a zemního plynu v oblasti iráckého Kurdistánu. Tyto naleziště chce mít pod kontrolou kurdská vláda, s čímž však nesouhlasí vláda v Bagdádu. Paradoxně tak tato situace nahrává k vyřešení kurdské otázky nevojenskou cestou, ale naopak zhoršuje situaci s Irákem, pro který jsou tato naleziště také strategicky velmi důležitá a mohla by vyústit až v ozbrojený konflikt. Vzhledem ke stavu irácké armády je riziko takové situace v současné době minimální.

V oblasti Jižního Kavkazu vyplývají pro Turecko dvě reálné hrozby v podobě regionálního konfliktu. Prvním je spor o Náhorní Karabach, který by mohl ovlivnit Turecko vzhledem k silným vazbám na Ázerbájdžán. Druhým je spor Gruzie a Ruska o status Jižní Osetie a Abcházie, který staví Turky ještě do složitější pozice mezi bývalou hrozbou a dnešního nového rostoucího obchodního partnera Rusko na jedné straně a dlouholeté spojence z NATO, coby podporovatele Gruzie. I zde považuji za důležité zmínit, že současné postupné směřování Turecka více na východ by mohlo zapříčinit úplné odvrácení od západního světa a hledání nových partnerství i v oblasti bezpečnosti.

Navzdory tomu, že je turecká politika proislámská, její představitelé odmítají spojovat pojem "neo-osmanismus" s novou zahraniční politikou své země. Turecko prezentují jako moderní národní stát, který má stejné postavení se zeměmi v regionu. Stát, který své diplomatické vztahy chce stavět na rovném postavení s jakoukoliv malou i velkou zemí. Faktem je, že turecká zahraniční politika zaměřená na své regionální sousedy, je pod vedením AKP více asertivní a sebevědomá, což v západních zemích vyvolává diskusi o tom, zda v Turecku dochází k "posunu os" nebo se Turecko po stále neúspěšném připojení k Evropské unii vzdaluje od Západu a směřuje více k Blízkému východu a k Asii.

Není pochyb o tom, že plné členství Turecka v EU je stále jeho strategickým cílem. Zároveň ale není překvapením, že bude Turecko prohlubovat své nové vztahy s arabským světem, Íránem a dalšími sousedy, včetně Ruska, a zdůrazňovat svou schopnost stát se regionální mocností. V tomto smyslu bude hrát významné místo i region Střední Asie v jeho širším geografickém pojetí.

Přijetí Turecka do Evropské unie a jeho zapojení do Společné zahraniční a bezpečnostní politiky pravděpodobně povede k posílení stability a bezpečnosti v klíčových regionech jako jsou Balkán, Kavkazská oblast, oblast Středozemního

a Černého moře a oblasti Blízkého a Středního východu především díky tomu, že Turecko disponuje technicky vyspělou a silnou armádou, která dokonale zná prostředí, ve kterém operuje a také v důsledku výhodné geostrategické pozice. Naopak stálé odmítání Turecka může vést k zastavení tamních demokratizačních procesů, ke zhoršení stavu lidských práv a celkovému odklonu Turecka od Evropy a Západní civilizace jako celku. Právě vidina přijetí Turecka do Evropské unie často pomáhala na vnitřní politické scéně nalézt kompromis napříč politickým spektrem a prosadit důležitá opatření nutná ke splnění podmínek pro vstup do EU, který je i přes pokles v posledních letech stále podporován tamním obyvatelstvem.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Seznam použitých primárních pramenů

Election Resources on the Internet, *Elections to the Turkish Grand National Assembly* [online]. [cit. 2015-01-09]. Dostupné z: <http://www.electionresources.org/tr/>.

EUROPEAN COUNCIL. *Copenhagen European Council, 21 and 22 June 1993. Presidency conclusions* [online][cit. 2015-01-07]. Dostupné z: http://www.consilium.europa.eu/ueDocs/cms_Data/docs/pressData/en/ec/72921.pdf.

INTERNATIONAL ATOMIC ENERGY AGENCY, *Implementation of the NPT Safeguards Agreement and relevant provisions of Security Council resolutions in the Islamic Republic of Iran* [online] 2012 [cit. 2015-01-10]. Dostupné z: http://www.globalsecurity.org/wmd/library/report/2012/iran_iaea_gov-2012-9_120224.pdf.

JUSTICE AND DEVELOPMENT PARTY, *Political Vision of AKParti*, 30. 9. 2012 [online], [cit. 2015-01-09]. Dostupné z: <http://www.akparti.org.tr/english/akparti/2023-political-vision#bolum>.

RADA EVROPSKÉ UNIE, *Evropská bezpečnostní strategie: Bezpečná Evropa v lepším světě* [online]. Brusel, 2009 [cit. 2015-01-07]. ISBN 978-92-824-2416-2. Dostupné z: http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/librairie/PDF/QC7809568CSC.pdf.

REPUBLIC OF TURKEY, Ministry of Foreign Affairs, *Ankara Agreement* [online]. 1963 [cit. 2015-01-07]. Dostupné z: <http://www.abgs.gov.tr/?p=117&l=2>.

REPUBLIC OF TURKEY, Ministry of Foreign Affairs. *Constitution of the Republic of Turkey* [online]. [cit. 2015-01-07]. Dostupné z: http://global.tbmm.gov.tr/docs/constitution_en.pdf.

.REPUBLIC OF TURKEY, Ministry of Foreign Affairs, *Economic Outlook of Turkey* [online] [cit. 2015-01-09]. Dostupné z: <http://www.mfa.gov.tr/prospects-and-recent-developments-in-the-turkish-economy.en.mfa>.

REPUBLIC OF TURKEY, Ministry of Foreign Affairs. *Policy of Zero Problems with our Neighbors* [online] [cit. 2015-01-07]. Dostupné z: <http://www.mfa.gov.tr/policy-of-zero-problems-with-our-neighbors.en.mfa>.

REPUBLIC OF TURKEY, Ministry of Foreign Affairs, *Relations between Turkey and Israel* [online] [cit. 2014-12-14]. Dostupné z: <http://www.mfa.gov.tr/relations-between-turkey-and-israel%20.en.mfa>.

REPUBLIC OF TURKEY, Ministry of Foreign Affairs. *Turkey's Perspectives and Policies on Security Issues* [online] [cit. 2015-01-07]. Dostupné z: http://www.mfa.gov.tr/i_-turkey_s-security-perspective_-historical-and-conceptual-background_-turkey_s-contributions.en.mfa.

REPUBLIC OF TURKEY. Ministry of National Defence. *Turkey's National Defence Policy* [online] [cit. 2015-01-07]. Dostupné z: <http://www.msb.gov.tr/Birimler/GNPP/html/pdf/p4c1.pdf>.

Smlouva o zárukách. No. 5475, *Treaty of Guarantee*. Nicosia, 1967 [online] [cit. 2015-01-07]. Dostupné z: http://www.mfa.gr/images/docs/kypriako/treaty_of_guarantee.pdf.

Smlouva o Evropské unii (92/C191/01) [online] [cit. 2015-01-07]. Dostupné z: http://www.euroskop.cz/gallery/2/760-smlouva_o_eu.pdf.

Seznam použitých zdrojů v českém jazyce

[ANONYM]. Turecko a Evropská unie: Spíš partner než kandidát. Europeum: Institut pro evropskou politiku [online] 2002 [cit. 2015-01-06]. Dostupné z: <http://www.europeum.org/cz/integrace/35-integrace--13/865-spis-partner-nez-kandidat-turecko-a-evropska-unie>.

ČUŘÍK, Jan. *Svár o kurdskou ropu může přerůst ve válečný střet*. In: *Česká pozice* [online] 2013 [cit. 2015-01-10]. Dostupné z: http://ceskapozice.lidovky.cz/svar-o-kurdskou-ropu-muze-prerust-ve-valecny-stret-fx9-tema.aspx?c=A130403_191856_pozice_108198.

GONĚC, Vladimír. *Od "malé Evropy" k "velké Evropě": dějiny rozšiřování Evropských společenství / Evropské unie 1950-2002*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2003, Dějiny evropské integrace. ISBN 80-210-3255-3.

EICHLER, Jan. *Evropská bezpečnostní strategie (ESS 2003) a její srovnání se Strategickou koncepcí NATO (1999) a National Security Strategy USA (NSS 2002)* [online] [cit. 2015-01-07]. Dostupné z: <http://www.dokumenty-iir.cz/PolicyPapers/EichlerPP.kveten08.pdf>.

FIALA, Petr a PITROVÁ Markéta. *Evropská unie*. 2., dopl. a aktualiz. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2009, 803 s. ISBN 978-807-3252-236.

LEWIS, Bernard. *Kde se stala chyba? Vliv Západu na Střední východ a jeho následná odpověď*. Praha: Volvox Globator, 2003, Rubikon (Volvox Globator), sv. 1. ISBN 80-720-7478-4.

MOLEK, Pavel. *Lucemburská skupina: Polsko, Česká republika, Maďarsko, Slovinsko, Estonsko, Kypr, (Turecko)*. In: Fiala, P., Pitrová, M. (eds.): *Rozšiřování ES/EU*. 2. vyd. Brno: Masarykova univerzita v Brně, Mezinárodní politologický ústav, 2003. Studie. ISBN 80-210-3041-0.

PIRICKÝ, Gabriel. *Turecko*. Praha, 2006, ISBN 80-727-7323-2.

SULEIMANOV, Emil. *Bezpečnostní aspekty případného členství Turecka v Evropské unii*. In: *Středoevropské politické studie Central European Political Studies Review*. roč. VIII, č. 2-3, 2005, s. 298-313. ISSN 1212-7817.

SCHNEIDER, Jiří. *Írán je blíže získání jaderné zbraně. Už zase?* In: *Česká pozice* [online] 2013 [cit. 2015-01-10]. Dostupné z: http://ceskapozice.lidovky.cz/iran-je-blize-ziskani-jaderne-zbrane-uz-zase-fzm-/tema.aspx?c=A130225_091812_pozice_98884.

WEISS, Tomáš. *Evropská bezpečnostní strategie ve světle Národní bezpečnostní strategie USA*. In: *EuroActiv* [online] 2004 [cit. 2015-01-07]. Dostupné z: <http://www.euractiv.sk/obrana-a-bezpecnost/analyza/evropska-bezpecnostni-strategie-ve-svtle-narodni-bezpecnostni>.

Seznam použitých zdrojů v anglickém jazyce

ADAM, Laura Batalla. *Turkey's Foreign Policy in the AKP Era: Has There Been a Shift in the Axis?* In: *Turkish Policy Quarterly* [online] 2012 [cit. 2015-01-07]. Dostupné z: http://www.turkishpolicy.com/dosyalar/files/vol_11-no_3%20adam.pdf.

ALBRIGHT, Madeleine Korbelt, HADLEY J. Stephen a COOK A. Steven. *U.S.-Turkey relations: a new partnership*. In: *Council on Foreign Relations* [online] 2012, xvi, 83 pages [cit. 2015-01-10]. ISBN 978-087-6095-256. Dostupné z: http://i.cfr.org/content/publications/attachments/TFR69_Turkey.pdf.

[ANONYMOUS]. *Ankara getting ready for worst case scenario in Iraq* [online]. In: *Hurriyet Daily News* [online] 17. 4. 2014 [cit. 2014-12-13]. Dostupné z: <http://www.hurriyetdailynews.com/ankara-getting-ready-for-worst-case-scenario-in-iraq.aspx?pageID=238&nid=65143&NewsCatID=412>.

[ANONYMOUS]. *EU-Turkey relations*. In: *EurActiv - EU News & policy debates, across languages* [online] 2005 [cit. 2015-01-06]. Dostupné z: <http://www.euractiv.com/enlargement/eu-turkey-relations/article-129678>.

[ANONYMOUS]. *Turkey bans Islamic party*. In: *BBC News* [online] 2001 [cit. 2015-01-10]. Dostupné z: <http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/1402927.stm>.

[ANONYMOUS]. *Turkey's approval rating in Middle East down 10 percent from 2012*. In: *Today's Zaman* [online] 3. 12. 2013 [cit. 2015-01-10]. Dostupné z: <http://www.todayszaman.com/newsDetail.action;jsessionid=aWH4OvHg9+uIF091n5utXr18?newsId=333047&columnistId=0>.

[ANONYMOUS]. *Turkey's secular constitution: See you in court*. In: *The Economist* [online] 2008. Dostupné z: <http://www.economist.com/node/10881280>.

[ANONYMOUS]. *Turkey's new secret "Red Book" for security approved*. In: TR Defence: Turkish Military & Geopolitics Portal [online] [cit. 2015-01-07]. Dostupné z: <http://www.trdefence.com/?p=2513>.

[ANONYMOUS]. *Turkish gov't allows headscarf for fifth graders, causing uproar*. In: *Hürriyet Daily News* [online] 23. 9. 2014 [cit. 2015-01-10]. Dostupné z: <http://www.hurriyetdailynews.com/turkish-govt-allows-headscarf-for-fifth-graders-causing-uproar.aspx?pageID=238&nid=72062&NewsCatID=338>.

ARAS, Bulent. *Turkish Foreign Policy Towards Iran: Ideology and Foreign Policy in Flux*. In: *Journal of Third World Studies* [online] 2001, s. 105-124. Dostupné z: <http://sam.gov.tr/wp-content/pdfs/26.pdf>.

ARAS, Bulent a Hasan KONI. *Turkish-Syrian relations revisited*. In: *Arab Studies Quarterly*. [online] Institute of Arab Studies, 2002, s. 47-60 [cit. 2015-01-10]. Dostupné z: https://www.academia.edu/5882301/_Turkish-Syrian_Relations_Revisited_Arab_Studies_Quarterly_24_4_2002_47-61._with_Hasan_Koni_.

ARAS, Damla. *Turkish-Syrian Relations Go Downhill*. In: *Middle East quarterly* [online] 2012, s. 41-50. ISSN 1073-9467 [cit. 2015-01-10]. Dostupné z: <http://eds.a.ebscohost.com/eds/detail/detail?vid=7&sid=31347db5-d276-4e0a-9709-db6d75932063%40sessionmgr4004&hid=4110&bdata=Jmxbmc9Y3Mmc2l0ZT1lZHMtbGl2ZQ%3d%3d#db=ofs&AN=72260264>.

AYDIN, Mustafa. *Turkey's Caucasus Policies*. In: *Academia.edu* [online] [cit. 2015-01-10]. Dostupné z: https://www.academia.edu/1509096/Turkeys_Caucasus_Policy.

BALCI, Bayram. *Can Turkey and Israel Mend Relations?*. In: *The Carnegie Endowment for International Peace: The Carnegie Middle East Program* [online] 2014 [cit. 2014-12-14]. Dostupné z: <http://carnegieendowment.org/2014/05/15/can-turkey-and-israel-mend-relations/hayd>.

BARCHARD, David. *Turkey and the European Union*. In: *Centre for European Reform*. [online] 1998 [cit. 2015-01-08] Dostupné z: http://www.cer.org.uk/sites/default/files/publications/attachments/pdf/2011/p093_turkey-2011.pdf.

BARNARD, Anne a ARSU Sebnem. *Turkey, Seeking Weapons, Forces Syrian Jet to Land*. In: *The New York Times: Middle East* [online]. 2012 [cit. 2015-01-10]. Dostupné z: http://www.nytimes.com/2012/10/11/world/middleeast/syria.html?_r=0.

BAŞTÜRK, Melike. *The Issue of Cyprus in the EU Accession of Turkey*. In: *Claremont-UC Undergraduate Research Conference on the European Union* [online] 2011, vol. 2011, issue 1, s. 15-22 [cit. 2014-12-28]. DOI: 10.5642/urceu.201101.04. Dostupné z: <http://scholarship.claremont.edu/urceu/vol2011/iss1/4/>.

BERENSKOETTER, F. Sebastian. *Mapping the Mind Gap: A Comparison of US and European Security Strategies*. In: *Security Dialogue* [online] London, 2005, s. 71-92. ISSN 0967-0106 [cit. 2015-01-10]. DOI: 10.1177/0967010605051925. Dostupné z: <http://sdi.sagepub.com/cgi/doi/10.1177/0967010605051925>.

CAGAPTAY, Soner a EVANS Tyler. *Turkey's Changing Relations with Iraq: Kurdistan Up, Baghdad Down*. In: *The Washington Institute for Near East Policy* [online] 2012 [cit. 2015-01-10]. Dostupné z: <http://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/view/turkeys-changing-relations-with-iraq-kurdistan-up-baghdad-down>.

COOK, Steven A. *The Weakening of Turkey's Military*. In: *Council on Foreign Relations* [online] 2010 [cit. 2015-01-09]. Dostupné z: <http://www.cfr.org/turkey/weakening-turkeys-military/p21548#>

CORNELL, Svante E. *Security Threats and Challenges in the Caucasus after 9/11*. In: COHEN, Ariel. *Eurasia in balance: the US and the regional power shift*. Burlington, 2005, s. 43-67. US foreign policy and conflict in the Islamic world series. ISBN 0754644499.

ÇELIKPALA, Mitat. *Turkey as a Regional Power and the Caucasus*. In: *Insight Turkey* [online] 2007 [cit. 2015-01-10]. Dostupné z: https://www.academia.edu/704854/Turkey_as_a_Regional_Power_and_the_Caucasus.

DÓNZIS, Aron. *Turkish PM: Rapprochement with Israel coming in weeks*. In: *The Times of Israel* [online] 29. 4. 2014 [cit. 2014-12-14]. Dostupné z: <http://www.timesofisrael.com/turkish-pm-says-rapprochement-with-israel-in-coming-weeks/>.

ERGIL, Dogu. *The Kurdish Question in Turkey*. In: *Journal of Democracy* [online] 2000, vol. 11, issue 3, s. 122-135 [cit. 2015-01-10]. DOI: 10.1353/jod.2000.0054. Dostupné z: http://muse.jhu.edu/content/crossref/journals/journal_of_democracy/v011/11.3ergil.html.

FAUCOMPRET, Erik a KONINGS Jozef. *Turkish accession to the EU: satisfying the Copenhagen criteria*. New York: Routledge, 2008, xviii, 221 p. ISBN 02-039-2896-2.

GIANNAKOPOULOS, Angelos a BOZYIGIT Esat. *Turkey's European Perspectives: Historical-Cultural and Political Aspects*. In: *Balkanistica* [online] 2005 [cit. 2015-01-06]. Dostupné z: https://www.academia.edu/6005813/Turkeys_European_Perspectives_Historical-Cultural_and_Political_Aspects.

GÖRMEZ, Mehmet. *Religion and Secularism in the Modern World: A Turkish Perspective*. Ankara: MFA: Center for Strategic Research [online] 2012 [cit. 2015-01-09]. Dostupné z: http://sam.gov.tr/wp-content/uploads/2012/03/SAM_paper2_ing.pdf.

GRIFFITHS, Richard T a ÖZDEMİR Durmuş. *Turkey and the EU enlargement: processes of incorporation*. 1st ed. İstanbul: İstanbul Bilgi University Press, 2004, viii, s. 17, ISBN 97-561-7601-6.

JOSHI, Shashank a STEIN Aaron. *Not Quite 'Zero Problems'*. In: *The RUSI Journal*. [online] 2013, s. 28-38. ISSN 0307-1847. DOI: 10.1080/03071847.2013.774637. [cit. 2015-01-06]. Dostupné z: <http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/03071847.2013.774637>.

KAYA, Karen. *Turkey-Iranian Relations After the Arab Spring*. In: *Foreign Military Studies Office* [online] 2012 [cit. 2015-01-10]. Dostupné z: <http://fmso.leavenworth.army.mil/documents/turkey-iran.pdf>.

KINZER, Stephen. *Crescent and star: Turkey between two worlds*. Rev. paperback ed. New York: Farrar, Straus and Giroux, 2008, xv, 265 s. ISBN 0374531404.

LEWIS, Bernard. *The emergence of modern Turkey*. 3rd ed. New York: Oxford University Press, 2002, xx, 524 p. Studies in Middle Eastern history (New York, N.Y.). ISBN 01-951-3460-5.

LINDENSTRAUSS, Gallia a AKSOY Furkan. *Turkey and Northern Iraq: Tightening Relations in a Volatile Environment*. In: *The Institute for National Security Studies: Strategic Assessment* [online] 2012, roč. 15, č. 3 [cit. 2015-01-10]. Dostupné z: <http://www.inss.org.il/index.aspx?id=4538&articleid=2566>.

MUIR, Jim. *Turkey protests as Syrians open fire at border*. In: *BBC News: Middle East* [online] 2012 [cit. 2015-01-10]. Dostupné z: <http://www.bbc.com/news/world-middle-east-17656657>.

NARLI, Nilüfer. *Civil-military relations in Turkey*. In: *Turkish Studies*, 2000.

OSKANIAN, Kevork. *Turkey and the Caucasus: Turkey's global strategy*. In: *IDEAS reports - special reports*. School of Economics and Political Science [online] 2012, s. 23-27 [cit. 2015-01-10]. Dostupné z: <http://www.lse.ac.uk/IDEAS/publications/reports/pdf/SR007/caucusus.pdf>.

PHILIPS, L. David. *Turkey's Dreams of Accession*. In: *Foreign Affairs* [online] 2004 [cit. 2015-01-06]. Dostupné z: <http://www.foreignaffairs.com/articles/60100/david-iphillips/turkeys-dreams-of-accession>.

POPE, Hugh. *Israel's plan to bring Cyprus and Turkey together*. In: *International Crisis Group* [online] 2013 [cit. 2014-12-14]. Dostupné z: <http://www.crisisgroup.org/en/regions/europe/turkey-cyprus/op-eds/pope-israel-plan-to-bring-cyprus-and-turkey-together.aspx>.

SEGALL, Michael. *Iran: The Syrian Highway in the Fight Against Israel Is Still Open*. In: *Jerusalem Center for Public Affairs* [online] 2012 [cit. 2015-01-10]. Dostupné z: <http://jcpa.org/article/iran-the-syrian-highway-in-the-fight-against-israel-is-still-open/>.

SUGDEN, Jonathan. *Leverage in theory and practice: Human rights and Turkey's EU candidacy*. In: UGUR, Mehmet; Canefe, Nergis (eds.), (2004): *Turkey and European Integration. Accession prospects and issues*. London: Routledge, ISBN 9781134339402.

TAIT, Robert. *Turkey's governing party avoids being shut down for anti-secularism*. *The Guardian* [online] 31. 7. 2008 [cit. 2015-01-09]. Dostupné z: <http://www.theguardian.com/world/2008/jul/30/turkey.nato1>.

TAŞPINAR, Ömer. *Turkey: The New Model?* In: *Brookings.edu* [online] 2012 [cit. 2015-01-10]. Dostupné z: <http://www.brookings.edu/research/papers/2012/04/24-turkey-new-model-taspinar>.

TAŞPINAR, Omer. *Turkey's Middle East Policies: Between Neo-Ottomanism and Kemalism*. In: *Carnegie Endowment for International Peace* [online] 2008 [cit. 2014-12-13]. Dostupné z: http://carnegieendowment.org/files/cmec10_taspinar_final.pdf.

TISDALL, Simon. *Turkish opposition leader condemns 'dictator' Erdogan*. *The Guardian* [online] 15. 2. 2013 [cit. 2015-01-09]. Dostupné z: <http://www.theguardian.com/world/2013/feb/15/turkish-opposition-leader-dictator-erdogan>.

TÜR, Özlem. *Turkish-Syrian Relations Where Are We Wrong?* In: *UNISCI discussion papers*. Ankara: Middle East Technical University, 2010, s. 163-176. ISSN 1696-2206.

ULUSOY, Kivanc. *The Europeanization of Turkey and its impact on the Cyprus problem*. In: *Journal of Southern Europe and the Balkans* [online] 2008, vol. 10, issue 3, s. 309-329 [cit. 2014-12-28]. DOI: 10.1080/14613190802493634. Dostupné z: <http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/14613190802493634>.

URWIN, Derek W. *The community of Europe: a history of European integration since 1945*. 2nd ed. New York: Longman, 1995, xi, s. 13-18. ISBN 05-822-3199-X.

WEAVER, Mathew a WHITAKER Brian. *Turkey-Syria border tension*. In: *The Guardian: Middle East* [online]. 4. 10. 2012 [cit. 2015-01-10]. Dostupné z: <http://www.theguardian.com/world/2012/oct/04/turkey-syria-threat-security-live>.

WINROW, Gareth M. *Turkey and the East-West gas transportation corridor*. In: *Turkish studies*, 2004, s. 23-42.

WRIGHT, Robin B. *The Islamists are coming: who they really are*. Washington, DC: United States Institute of Peace Press, c2012, ix, 169 p. ISBN 16-012-7134-4.

YANAROCAK, Hay Eytan Cohen. *The Red Book: The Bible of Turkish Foreign Policy*. In: *Academia.edu* [online] 2010 [cit. 2015-01-07]. Dostupné z: https://www.academia.edu/355307/The_Red_Book_The_Bible_of_Turkish_Foreign_Policy.

ZANOTTI, Jim. *Turkey: Background and U.S. Relations*. In: *Congressional Research Service* [online] 2014 [cit. 2014-12-07]. Dostupné z: <http://www.fas.org/sgp/crs/mideast/R41368.pdf>.

ZANOTTI, Jim. *Turkey-U.S. Defense Cooperation: Prospects and Challenges*. In: *Congressional Research Service* [online] 2011 [cit. 2014-12-07]. Dostupné z: <http://fpc.state.gov/documents/organization/161332.pdf>.

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Jméno autora: Michal Daniš

Obor: Bezpečnostní studia

Forma studia: kombinované studium

Název práce: Vliv zahraniční politiky Turecka na bezpečnostní prostředí v Evropě

Rok: 2015

Počet stran textu: 50

Počet titulů primárních zdrojů: 14

Počet titulů českých použitých zdrojů: 11

Počet titulů anglických použitých zdrojů: 53

Vedoucí práce: PhDr. Petr Přebinda, Ph.D.